

Brandstichtingen in Hoogeveen

Astrid Scholtens
Ira Helsloot
Judith Vlagsma

Het onderzoek *Brandstichtingen in Hoogeveen* is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Hoogeveen.

Auteurs

dr. Astrid Scholtens
prof. dr. Ira Helsloot
Judith Vlagsma Msc

Crisislab, maart 2017

Crisislab is de onderzoeksgroep die het onderzoek van de leeropdracht Besturen van Veiligheid van de Radboud Universiteit Nijmegen ondersteunt. De doelstelling van Crisislab is de ontwikkeling en verspreiding van kennis op het domein van crisisbeheersing en veiligheidszorg. Voor Crisislab is een kernactiviteit het verrichten van empirisch gefundeerd onderzoek op het veiligheidsdomein, omdat momenteel feiten vaak ontbreken bij beleidsvorming en discussies op het terrein van het besturen van veiligheid.

Crisislab
Dashorsterweg 1
3927 CN Renswoude
www.crisislab.nl

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	04
1. Inleiding	08
1.1 Aanleiding van het onderzoek	08
1.2 De aanpak in vier hoofdlijnen	09
2. Wat zeggen de kwantitatieve data nu eigenlijk?	11
2.1 BVH: de basis voor de quick-scan van de politie	11
2.2 Andere beschikbare bronnen voor inzicht in de cijfers	19
2.3 Conclusie	22
3. Een poging tot een nadere analyse	24
3.1 De rapportage van politie Drenthe	24
3.2 Nadere analyse van branden en brandstichtingen in 2014 en 2015	25
3.3 Nadere analyse van de brandstichters	28
3.4 Conclusie	36
4. Publieksonderzoek: wat vinden de inwoners?	38
4.1 Aanpak van het publieksonderzoek	38
4.2 Gedupeerde van een brandstichting	39
4.3 Wat is de kans op brandstichting in Hoogeveen?	40
4.4 Meer brandstichtingen in Hoogeveen dan elders?	41
4.5 Vergelijking met andere risico's	43
4.6 Inwoners in de positie van burgemeester en wethouder	46
4.7 Resumerend	49
5. Brandstichtingen in de media	51
5.1 Berichtgeving in 2014	51
5.2 Berichtgeving in 2015	55
5.3 Conclusie	59
Bijlage Demografische gegevens publieksonderzoek	61

Managementsamenvatting

Mede naar aanleiding van een quick-scan die begin 2016 door de politie is uitgevoerd bestond bij het gemeentebestuur het beeld dat het aantal brandstichtingen in Hogeveen significant hoger ligt dan in andere vergelijkbare gemeenten.

In opdracht van het gemeentebestuur van Hogeveen heeft Crisislab een diepgaander onderzoek uitgevoerd om meer duidelijkheid te krijgen over het aantal brandstichtingen en de aard van de brandstichters. Ook is een publieksonderzoek gehouden om het mediabeeld te bevestigen dan wel te ontcrachten dat de brandstichtingen in Hogeveen tot angst- en onrustgevoelens bij de Hogeveense bevolking heeft geleid.

Wat zeggen de kwantitatieve data?

Op basis van de beschikbare kwantitatieve data van politie, brandweer en CBS kan en mag geen conclusie getrokken worden over het feitelijke aantal brandstichtingen in Hogeveen. Bestudering van het registratiesysteem van de politie (BVH genaamd) en de wijze waarop de registratie door de politie plaatsvindt leert dat de data uit BVH geen betrouwbaar beeld van de werkelijkheid geven. Het CBS baseert zich op de politiegegevens zodat hun cijfers per definitie ook dat beeld niet (kunnen) geven. De brandweer houdt niet bij naar welke branden zij uitrukt. De gegevens uit het meldkamersysteem van de brandweer bieden ook geen soelaas omdat niet wordt bijgehouden of er sprake was van een (vermoeden tot) brandstichting.

Dat het aantal brandstichtingen in Hogeveen hoger is dan in andere in omvang vergelijkbare gemeenten kan op basis van de beschikbare kwantitatieve data dus ook niet hard worden gemaakt.

Mocht er al sprake zijn van een verhoging van het aantal brandstichtingen in Hogeveen dan zou een plausibele verklaring daarvoor kunnen zijn dat door de politie in Hogeveen vaker een brand als brandstichting wordt geregistreerd omdat er meer aandacht – en dus alertheid – voor het thema is in vergelijking met andere gemeenten. Uit onderzoek blijkt dat aandacht voor een onderwerp tot meer registratie leidt.

Een poging tot een nadere analyse

Om toch iets te kunnen zeggen over het aantal brandstichtingen in Hogeveen was een nadere analyse nodig. We kregen van het openbaar ministerie geen toestemming om zelf de opsporingsgerelateerde politiestructuren te raadplegen, daarom hebben we de politie Drenthe een aantal vragen voorgelegd. De gevraagde informatie hebben we, binnen het kader van de Wet politiegegevens, in de vorm van een uitgebreide rapportage – in deze rapportage aangeduid als ‘de politierapportage’ – ontvangen.

Hoewel tot een betere benadering van het aantal daadwerkelijke brandstichtingen gekomen kan worden, die ruim onder het aantal van de quick-scan uitkomt, kan op basis van deze politierapportage nog steeds niet het beeld bevestigd worden dat er meer brandstichtingen in Hoogeveen zijn dan andere in omvang vergelijkbare gemeenten.

Een nadere analyse van de gegevens in de politierapportage laat zien dat in Hoogeveen:

- 2 pyromanen aan het werk zijn geweest die bij ten minste 12 branden betrokkenheid hebben gehad. Voor pyromanen (maar ook voor 'gestoorde brandstichters' die handelen vanuit een psychische problematiek) geldt dat de gemeente noch de politie de mogelijkheid heeft om deze 'toevalligheid' van optreden te beïnvloeden. Dat er pyromanen aanwezig zijn in een gemeente berust immers op louter toeval en heeft daarmee ook geen relatie met de samenstelling van de bevolking. Alleen de politie kan door een opsporingsonderzoek het aantal brandstichtingen door hen verminderen (en bij een van de pyromanen is dat ook gelukt).
- er ten minste 16 branden zijn aan te wijzen waar het motief 'relationeel' speelde. Voor brandstichters die wraak willen nemen op een bekende geldt dat de beïnvloedbaarheid door de gemeente ook gering is. Hier zou wel deels een relatie met de samenstelling van de bevolking kunnen liggen.
- er ten minste 22 branden waren waar het motief 'opportunisme/criminaliteit' aan de orde was. Voor deze 'criminelen' geldt dat er een zekere mate van beïnvloedbaarheid bestaat in lijn met een zogeheten 'top 100 aanpak'. Ook hier zou deels een relatie met de samenstelling van de bevolking kunnen liggen.
- er ongeveer 50 branden zijn die in de categorie 'vandalisme' vallen. Hiervoor geldt in de meeste gevallen dat dit samen zal hangen met de samenstelling van de bevolking. Hier ligt dan ook een mogelijkheid van een aanpak door de gemeente.

Wat vinden de inwoners?

Uit het publieksonderzoek komt duidelijk naar voren dat de meerderheid van de respondenten de kans op brandstichting klein of zeer klein acht. Men begrijpt dat de media en de quick-scan van de politie een belangrijke rol hebben (gehad) in de aandacht die er voor de brandstichtingen is. Ook heeft dit, zo stellen zij, hun beeld gevormd over hoe zij denken over het aantal brandstichtingen in Hoogeveen in vergelijking met andere gemeenten; een meerderheid denkt dat namelijk dat er in Hoogeveen meer brandstichtingen plaatsvinden dan in andere gemeenten.

De inwoners van Hoogeveen zouden als bestuurder niet extra investeren in het voorkomen van brandstichting maar eerder in heel andere zaken die lopen van onderwijs via parkeerbeleid tot het voorkomen van drugsgebruik onder jongeren.

Brandstichtingen in de media

Bestudering van de berichtgeving in de lokale/regionale media laat inderdaad zien dat er veel aandacht is geweest voor de brandstichtingen in Hogeveen.

Bijzonder is dat de media de gemeente aanspreken over informatie waar de politie over gaat maar niet aan de gemeente ter beschikking kan/wil stellen. Strafrechtelijke informatie ligt bij het openbaar ministerie die het opsporingsbelang stelt boven maatschappelijke onrust die de verantwoordelijkheid van de burgemeester is.

Reflectie

Dat brengt ons dan meteen op het laatste punt: De politie zou het gemeentebestuur beter kunnen helpen om de gepercipieerde problematiek in de gemeente te duiden. Hierdoor wordt voorkomen dat het gemeentebestuur zich genoodzaakt voelt om een extern onderzoek te laten uitvoeren. De politierapportage waar wij om moesten vragen en ons voor een deel op moesten baseren had ook met een adequate uitleg aan het gemeentebestuur gepresenteerd kunnen worden.

Overall conclusie

Overall is de conclusie dat wij geen feiten hebben kunnen vinden die aantonen dat er in 2014 en/of 2015 in Hogeveen 'iets bijzonders' aan de hand was. De daadwerkelijke aantallen brandstichtingen liggen zoals gezegd in ieder geval wel lager dan in de quick-scan wordt aangegeven. De piek uit 2014 kan ook zomaar een toevalstreffer zijn. Een goed vergelijk met andere gemeenten kan niet worden gemaakt omdat er simpelweg geen vergelijkende gegevens beschikbaar zijn.

Een ja natuurlijk, net als in alle gemeenten in Nederland komt er toevallig zo nu en dan een pyromaan in actie waarvan het enige tijd kost om die te pakken. Druk vanuit de media die (zonder feitelijke onderbouwing) stellen dat er van een uitzonderlijke situatie sprake is, leidt dan wel tot meer alertheid bij politie, bestuur en bevolking waardoor de pyromaan mogelijk sneller gepakt wordt.

En ja natuurlijk, een klein aantal 'bekende' overlastgevers/kleine criminelen is verantwoordelijk voor een relatief groot deel van de branden. Het merendeel van deze door de politie aangeduide 'interessante personen' passen in het profiel van brandstichters: laag opgeleid, werkeloos en met verslavingsproblemen. Hoewel Hogeveen in verhouding met andere Drentse gemeenten een hogere populatie heeft van lager opgeleiden, werkelozen en mensen met een verslaving heeft, mag wetenschappelijk gezien niet de omkering gemaakt worden dat daardoor een grotere kans op brandstichters in Hogeveen bestaat. Wel is op de groep van 'bekende' overlastgevers/kleine criminelen een meer gerichte aanpak mogelijk met een top X

methodiek waar gemeente, politie en openbaar ministerie samen met meer focus en samenhang kunnen opereren.

En tenslotte, ja natuurlijk, een belangrijk deel van de brandstichtingen valt onder de noemer vandalisme. Ook hiervoor geldt dat niet mag worden gesteld dat Hoogeveen gezien zijn bevolkingssamenstelling daar gevoeliger voor is dan andere gemeenten. Wel zou vandalisme juist door een meer gericht jongerenbeleid deels te bestrijden zijn, zodat daar voor de gemeente eventueel een uitdaging ligt.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Verschillende verdachte branden in Hoogeveen in de zomer van 2015 en de media-aandacht die dat tot gevolg had, lieten het gemeentebestuur in actie komen.

Om de feiten op een rij te krijgen heeft de burgemeester de politie gevraagd naar ‘de cijfers’ ook in relatie tot andere in omvang vergelijkbare gemeenten.

De politie heeft dit ingevuld als een quick-scan. Dat wil zeggen dat zij op basis van de gegevens uit het registratiesysteem van de politie (Basis Voorziening Handhaving, BVH) een overzicht van het aantal brandstichtingen heeft gegenereerd en deze begin 2016 heeft opgeleverd. De quick-scan lijkt het beeld van een serieus probleem te bevestigen. Te lezen valt dat Hoogeveen ‘al jaren [wordt] geteisterd door branden, waarbij het vermoeden bestaat dat er brandstichting in het spel is.’¹ De gegevens in BVH laten volgens de politie zien dat het aantal brandstichtingen in de jaren 2011 – 2015 in vergelijking met andere in omvang vergelijkbare gemeenten significant hoger ligt.

Voor de burgemeester van Hoogeveen was dit aanleiding om een diepgaander onderzoek uit te laten voeren om meer duidelijkheid te krijgen over het aantal brandstichtingen in zijn gemeente, en als dat aantal inderdaad groter is dan elders over de oorzaken ervan en over mogelijke oplossingsrichtingen. Aan de Stichting Crisislab is gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

Hoogeveen: acht branden per maand (in Dagblad van het Noorden, 26 januari 2016)²

In het artikel met de kop ‘Hoogeveen: acht branden per maand’ is te lezen dat burgemeester Loohuis van Hoogeveen ‘gisteren bekend [maakte] dat in zijn gemeente sinds 2011 gemiddeld acht keer per maand een brandstichting is geregistreerd door de politie. (...) Voor Loohuis op tafel ligt de zogenoemde quick-scan, een verzameling cijfers en grafieken samengesteld door de politie. “Er is maar één conclusie mogelijk”, zegt Loohuis. “We schieten er echt uit. Vooral in het centrum van Hoogeveen, in Oost en in Zuid. Dus de vraag die nu centraal staat is: waar ligt het aan?” ’

¹ Nationale Politie (januari 2016), *Brandstichtingen Hoogeveen, QuickScan*.

² Ook RTV Drenthe besteedt daar onder dezelfde kop aandacht aan.

³ De vraag vanuit de gemeente was in eerste instantie om het aantal brandstichtingen te verklaren vanuit sociaal economische en/of demografische kenmerken van Hoogeveen. Beschouwingen over de sociaal economische of demografische kenmerken van Hoogeveen zijn echter geen bewijs voor het aantal

² Ook RTV Drenthe besteedt daar onder dezelfde kop aandacht aan.

1.2 De aanpak in vier hooflijnen

We hebben het onderzoek langs de volgende vier lijnen uitgevoerd:

Om meer betekenis te kunnen geven aan het beeld uit de quick-scan bekijken we in een *eerste lijn* wat de beschikbare cijfers wel of niet laten zien over het aantal brandstichtingen in Hoogeveen.

In de *tweede lijn* wordt inzicht verkregen in de achtergrond en motieven van brandstichters in Hoogeveen.³ In eerste instantie was het onze bedoeling om relevante politiegegevens en processtukken te bestuderen en interviews te houden met een aantal brandstichters. We waren daarvoor vanzelfsprekend afhankelijk van de medewerking van het openbaar ministerie en de betreffende brandstichters. We hebben uiteindelijk van het college van P&G toestemming gekregen om inzage te krijgen in de gegevens die verband houden met de dagelijkse politietaken (artikel 8 Wet politiegegevens). Voor gegevens die 'voortkomen uit onderzoek voor handhaving van de rechtsorde in een bepaald geval' (artikel 9 Wet politiegegevens) waaronder ook de opsporingsonderzoeken vallen, hebben wij geen toestemming gekregen om deze in te zien. Op 10 augustus 2016 hebben wij daarom een aantal vragen uitgezet bij de projectleider van het laatste opsporingsonderzoek in Hoogeveen om alsnog antwoord te kunnen geven op het gevraagde. Op 16 januari 2017 hebben wij daartoe de rapportage *Analyse Brandonderzoek Hoogeveen ten behoeve van Extern Onderzoek* ontvangen. Wanneer we naar dit onderzoek refereren dan geven we dat simpelweg aan met 'de politierapportage'. In hoofdstuk 3 presenteren we de (relevante) bevindingen.

Parallel aan deze insteek hebben wij op 21 oktober 2016 ook bij het ministerie van Veiligheid en Justitie toestemming gevraagd om zelf inzage te krijgen in de artikel 9 Wpg-gegevens. Dit verzoek was bij oplevering van de rapportage (begin maart 2017) nog in behandeling. Het ministerie heeft ons ondertussen geadviseerd om ons dan te beperken tot de beschikbare artikel 9-Wpg dossierinformatie zodat interviews met de betrokkenen voorkomen zouden kunnen worden. Indien nodig zou in een latere fase opnieuw bekeken kunnen worden of interviews toch noodzakelijk zijn. Dit spoor hebben we uiteindelijk niet meer bewandeld.

In de *derde lijn* wordt inzicht verkregen in hoe inwoners van Hoogeveen aankijken tegen de brandstichtingen. Uit de mediaverslaglegging komt het beeld naar voren dat inwoners daar ernstige zorgen over hebben. De burgemeester heeft daarom aangekondigd om maatregelen te nemen om de onrustgevoelens in Hoogeveen weg te

³ De vraag vanuit de gemeente was in eerste instantie om het aantal brandstichtingen te verklaren vanuit sociaal economische en/of demografische kenmerken van Hoogeveen. Beschouwingen over de sociaal economische of demografische kenmerken van Hoogeveen zijn echter geen bewijs voor het aantal brandstichtingen. Met andere woorden, onduidelijk blijft of er een causaal verband bestaat tussen beide. Om die reden hebben wij voor een andere insteek gekozen.

nemen.⁴ Wij zijn van mening dat die maatregelen dan wel gebaseerd moeten zijn op de daadwerkelijke zorgen en gedachten over oplossingen van de inwoners van Hoogeveen. In hoofdstuk 4 presenteren we daarom de bevindingen van een publieksonderzoek dat in november 2016 heeft plaatsgevonden.

De bevindingen van het publieksonderzoek gaven aanleiding voor een *vierde lijn*. In deze lijn wordt kort aandacht besteed aan de wijze waarop de regionale en lokale media verslag hebben gedaan van de brandstichtingen in Hoogeveen. Dit komt in hoofdstuk 5 aan bod.

⁴ Zie bijvoorbeeld het eerder aangehaalde artikel 'Hoogeveen: acht branden per maand' van het Dagblad van het Noorden.

2. Wat zeggen de kwantitatieve data nu eigenlijk?

In dit hoofdstuk proberen we meer inzicht in de kwantitatieve data te geven: wat zeggen de cijfers over het aantal brandstichtingen?

2.1 BVH: de basis voor de quick-scan van de politie

De basis voor de quick-scan van de politie waaruit onder andere blijkt dat er in Hoogeveen meer branden zijn dan in andere in omvang vergelijkbare gemeenten, is het registratiesysteem Basis Voorziening Handhaving (BVH). Dit is een geautomatiseerd systeem voor alle kernprocessen van de politie. Politied medewerkers leggen daarin meer precies gegevens over meldingen/incidenten vast en nemen daar aangiftes en strafdossiers in op.

De informatie uit BVH wordt samen met informatie uit andere politiesystemen gebruikt om politied medewerkers op straat de noodzakelijke (veiligheids)informatie mee te geven. Ook wordt de informatie uit het systeem gebruikt voor sturings- en beleidsdoeleinden en om criminaliteitscijfers te generen over bijvoorbeeld het aantal misdaden, berovingen of brandstichtingen. De gemeente Hoogeveen gebruikt deze criminaliteitscijfers bijvoorbeeld in haar *Staat van de gemeente Hoogeveen*, maar ook het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de Misdaadmeter van het AD baseren zich op de gegevens uit BVH.

BVH is daarmee niet alleen een belangrijke informatiebron voor de politie zelf, maar ook voor ‘derden’.

Bevindingen uit de quick-scan

In de quick-scan is te lezen dat in onderstaande tabel 'is af te lezen dat de cijfers in Hoogeveen in bijna alle periodes de hoogste aantallen incidenten laat zien. Slechts één uitzondering betreft 2011 toen men in Drachten een piek in brandstichtingen had. (...) Er kan dus gesteld worden dat de gemeente Hoogeveen significant afwijkt van de andere gemeenten'.⁵

Gemeente	Inwoners 2015	2011	2012	2013	2014	2015
Emmen	107775	84	95	76	63	60
Almelo	72291	51	46	37	39	41
Nieuwegein	61264	63	29	36	36	30
Hardenberg	59577	41	37	24	26	21
Lansingerland	58133	18	11	14	10	16
Roermond	57005	65	45	52	49	54
Doetinchem	56484	37	38	37	38	17
Den Helder	56483	54	58	66	39	49
Smallingerland	55635	165	73	39	58	37
Hoogeveen	54860	104	101	76	119	75
Barneveld	54703	21	25	24	11	10
Terneuzen	54577	107	65	57	31	21
Krimpenerwaard	54208	19	22	15	8	10
Heerhugowaard	53554	35	31	34	34	36
Heerenveen	50141	42	26	30	9	12
Zutphen	46849	48	35	25	32	17

Voor dit onderzoek is het daarom relevant om nader in te zoomen op hoe de registratie in BVH in de praktijk plaatsvindt:

Alle meldingen van burgers die binnenkomen bij de politiemeldkamer worden bij uitgifte aan politiemedewerkers verwerkt in het gemeenschappelijke meldkamersysteem (GMS). Onderdeel van deze verwerking is het aanmaken van meldingsclassificatie. Dit is een code die aangeeft om wat voor een type melding het gaat (mishandeling, vernieling, brand, etc). Deze code wordt gemaakt op basis van de eerste informatie die door de melder wordt gegeven. Op enig moment, en dit is veelal als de melding ter plaatse is afgehandeld, wordt de melding in BVH geplaatst waarna er door het systeem automatisch een BVH-nummer wordt aangemaakt. Vanaf dat moment kunnen politiemedewerkers het in BVH geregistreerde incident vullen met allerlei gegevens en uitgevoerde acties. Of in politietermen: kunnen zij mutaties invoeren. De politiemedewerkers moeten het incident nader specificeren door een zogeheten maatschappelijke klasse aan de melding toe te kennen. De maatschappelijke klasse geeft net als de meldingsclassificatie aan om wat voor een type incident het gaat. Soms komt de maatschappelijke klasse overeen met de meldingsclassificatie, maar soms moet deze ook aangepast worden omdat pas ter plaatse blijkt om wat voor een type incident het echt ging.

Politiemedewerkers kunnen in BVH zelf ook incidenten aanmaken. Mocht er bijvoorbeeld tijdens een surveillance een verdacht feit worden aangetroffen, dan kunnen zij zonder tussenkomst van de meldkamer een registratie in BVH aanmaken.

⁵ We hebben de data uit 2016 weggelaten, omdat een vergelijking is gemaakt in de periode 2011 tot en met 15 januari 2016. De data in 2016 zijn daarmee te verwaarlozen.

Vervolgens kunnen de medewerkers zoals hierboven staat beschreven informatie toevoegen.

Persoonlijke inschatting registratie brandstichting in BVH

Bij een brand kan er door de politiemedewerkers gekozen worden uit de volgende twee voor dit onderzoek relevante maatschappelijke klassen, met de volgende toelichting:

- *brand, geen brandstichting*: het gaat hier om alle vormen van brand of ontploffing die niet opzettelijk zijn gesticht. Bijvoorbeeld: spontane branden, brand door frituurpan, brand veroorzaakt door een brandende kaars of een smeulende sigaret, kortsluiting, maar ook branden ontstaan door met vuur spelende kinderen, etc.
- *brandstichting*: het opzettelijk in brand steken van een goed.

Het aantal brandstichtingen in de quick-scan van de politie zijn de incidenten waarvoor in de betreffende BVH-registratie de maatschappelijke klasse 'brandstichting' is aangevinkt.⁶

Bedacht moet worden dat doorgaans niet meteen duidelijk zal zijn of het ook om een brandstichting ging. Het toekennen van de maatschappelijke klasse 'brandstichting' zo vlak na het incident betekent feitelijk alleen nog maar dat er een vermoeden van brandstichting bestaat. Onderzoek zal doorgaans moeten uitwijzen of het inderdaad om een brandstichting ging. Aan verschillende politiemedewerkers, zowel in het betreffende basisteam waar Hoogeveen deel van uitmaakt als in andere basisteams, is gevraagd, mocht uit onderzoek blijken dat het toch niet om een brandstichting ging, de klasse aanpast naar 'brand'. Dit blijkt niet te gebeuren. Met andere woorden, het aantal brandstichtingen in de quick-scan zou een overschatting van het aantal werkelijke brandstichtingen kunnen zijn.

Voor dit onderzoek is het verder van belang te beseffen dat het toekennen van een maatschappelijke klasse aan een incident gebaseerd is op de inschatting van de betreffende politiemedewerker. Dat betekent vanzelfsprekend een grote mate van subjectiviteit. Zo kan een brandstichting ook in het systeem komen als een vernieling of baldadigheid. Aan een melding/incident kan maar één maatschappelijke klasse worden toegekend (zie ook hieronder). Dit betekent dat het aantal brandstichtingen in de quick-scan een onderschatting zou kunnen zijn van de werkelijkheid.

⁶ Medewerkers kunnen voor één incident overigens meerdere maatschappelijke klassen aanvinken. Bij een brand(stichting) kan het immers ook om een vernieling gaan. Bij het tellen van de data wordt de 'zwaarste' categorie geteld; met andere woorden als het om een vernieling gaat waarbij ook sprake is van een brand (en dus het vermoeden bestaat dat het om een brandstichting gaat), dan wordt deze melding niet meegeteld bij het aantal brandstichtingen. Voor de periode 2015 – juni 2016 is gekeken om hoeveel van dergelijke meldingen het ging. Het bleek om 2% van de meldingen te gaan.

Ter illustratie

Een politiemedewerkster uit de politie-eenheid Midden Nederland legde uit dat er op enig moment bij haar in de gemeente prullenbakken, bankjes en speeltoestellen in brand werden gestoken. De eerste keer dat dit gebeurde, kende ze de maatschappelijke klasse brandstichting toe. Naar mate dit vaker voorkwam en het waarschijnlijk ging om balorige jeugd besloot ze de maatschappelijke klasse aan te passen in 'baldadigheid'. Deze melding wordt daardoor niet (meer) meegeteld als brandstichting in de criminaliteitscijfers.

Ter illustratie

Een teamchef uit de politie-eenheid Midden Nederland vertelde dat zij, zo dachten zij, regelmatig te maken hadden met brandstichtingen langs het spoor. Van ieder incident werd een melding aangemaakt in BVH waaraan de maatschappelijke klasse brandstichting werd toegekend. Pas veel later werd duidelijk dat het hier niet om brandstichting ging, maar om vonken die vrijkwamen als de trein passeerde. In het systeem stonden echter ongeveer twintig incidenten die geclassificeerd stonden als brandstichtingen.

Geen consequente registratie in BVH

Het is algemeen bekend dat BVH door de gebruiksonvriendelijkheid van het systeem niet altijd even consequent wordt gevuld. Navraag bij verschillende politiemedewerkers leert dat medewerkers allerhande manieren vinden om met deze gebruiksonvriendelijkheid om te gaan om zo de 'administratieve rompslomp' te omzeilen. Dit wordt door de politie al jarenlang onderkend. Het niet consequent vullen van BVH is vanzelfsprekend van invloed op de juistheid van de criminaliteitscijfers. Als een van de belangrijkste redenen van de gebruiksonvriendelijkheid is dat hoewel BVH pas in 2009 is geïmplementeerd, het in de kern vooral gebaseerd is op al oudere systemen.

Ter illustratie

Politiemedewerkers kwamen met verschillende voorbeelden hoe de 'administratieve rompslomp' in de praktijk wordt omzeild. Bij een incident waarbij een groep personen wordt opgepakt moet elke persoon apart worden ingevoerd, van een rol worden voorzien (denk aan: getuige, slachtoffer, verdachte, dader, etc) en opgeslagen. Hoe groter de groep, hoe arbeidsintensiever dat is. Men kan dat omzeilen door een zogeheten algemene mutatie aan te maken en alle personen hier in één keer in op te nemen. Een belangrijk nadeel hiervan is dat de personen dan niet meer afzonderlijk te traceren zijn; dat kan namelijk alleen als ze allemaal als afzonderlijke mutatie ingevoerd en daarmee gekoppeld worden.

In het eerder genoemde voorbeeld (brandstichting door baldadigheid) kunnen medewerkers om meerwerk te omzeilen er bewust voor kiezen om een klasse niet aan te passen (dus brandstichting laten staan ook al gaat het (ook) om baldadigheid). Reden daarvoor is dat niet bij alle maatschappelijke klassen dezelfde rollen passen (bij een brandstichting kunnen personen als 'verdachte' worden ingevoerd, maar bij baldadigheid kan dat niet). Dat houdt in dat bij het aanvinken van een andere klasse bepaalde rollen komen te vervallen terwijl de inhoud ervan wel op enigerlei wijze ingevoerd moet blijven (dus de personen die verdacht worden, moeten wel ergens aan het incident gekoppeld blijven). Aangezien dit arbeidsintensief is, houdt men voor het gemak de 'oude' maatschappelijke klasse aan, wetende dat deze eigenlijk niet klopt.

Dergelijke omzeilingen zijn vanzelfsprekend van invloed op de juistheid van de criminaliteitscijfers.

Onderzoeken naar BVH

In 2010 publiceerde de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid een onderzoek naar de implementatie van BVH.⁷ Zij stelde dat 'veel gebruikers ontevreden [zijn] over BVH. Ze vinden BVH gebruiksonvriendelijk bij zowel het invoeren als raadplegen; er is twijfel over de kwaliteit en volledigheid van de informatie; BVH ondersteunt doorgaans niet het werk van de uitvoerende medewerkers en het gebruik van BVH-informatie voor de sturing laat te wensen over. Door omzeil- en vermijdingsgedrag zijn bereikbaarheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van informatie uit BVH niet volledig (...) De door de Inspectie gesignaleerde knelpunten bij BVH en BVO (omzeil- en vermijdings- gedrag, gebruik van schaduwsystemen en de terughoudendheid met het uitwisselen van informatie) hebben gevolgen voor de betrouwbaarheid van operationele- en managementinformatie en voor inzicht in de omvang van criminaliteit.'

In 2011 publiceerde de algemene rekenkamer een onderzoek naar de ICT bij de politie, waarbij de focus lag op BVH.⁸ De rekenkamer kwam tot een soortgelijke conclusie: 'We hebben aanwijzingen dat agenten BVH mijden of incidenten 'lichter' classificeren. Ze kunnen dan met een boete afgedaan worden en hoeven dan niet geregistreerd te worden in BVH. Er zijn verder nadelige effecten waarneembaar voor de beleidsinformatie van de korpsen en voor de criminaliteitsstatistieken. Deze effecten zijn echter moeilijk in cijfers uit te drukken.'

Tijdens onze eerdere onderzoeken naar de effectiviteit van de politiebriefting werden politiemedewerkers tijdens de briefting regelmatig aangespoord om na een melding/incident toch vooral (goed) te muteren in BVH omdat dit niet altijd gebeurde.⁹ Een teamchef van een basisteam in Oost-Nederland vertelde bijvoorbeeld dat door de introductie van een nieuw sturingsconcept onlangs aan het licht kwam dat één van zijn medewerkers in de ruim twintig jaar dat hij bij de politie werkzaam was nog nooit BVH had ingevuld. Het is daarmee niet ondenkbaar dat sturing vanuit de (operationele) leiding van invloed is op de mate waarin BVH wordt gevuld. Een consequentie daarvan is dat er in het ene basisteam beter geregistreerd zou kunnen worden dan in het andere, waardoor het vergelijken van criminaliteitscijfers per gemeente op voorhand al wat discutabel is.

Controle op invoeren

Een voor de hand liggende vraag is of er een check plaatsvindt op het invoeren van gegevens in BVH, ook wetende hoe politiemedewerkers hier in de praktijk mee omgaan. In het verleden gebeurde dit door gegevensbeheerders. Deze zijn enige jaren geleden afgeschaft, omdat men vond dat het controleren van de gegevens een operationele verantwoordelijkheid is de politiemedewerker en zijn direct leidinggevende. De gegevensbeheerders zijn wel vervangen door een geautomatiseerd systeem (TrueBlue). Dit systeem voert technische of softwarematige controles uit bij bepaalde 'speerpunt

⁷ IOOV (2010), *Onderzoek Samenwerkingsafspraken politie 2008; stand van zaken 2010*.

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 29 350, nr. 10.

⁹ Zie: A. Scholtens, J. Groenendaal en I. Helsloot (2012), *De effectiviteit van de operationele politiebriefting*, Reed Business.

belangrijke' maatschappelijke klassen. Dat houdt in dat het systeem bijvoorbeeld bekijkt of de ingevoerde personen de juiste rol hebben, of er een modus operandi is ingevuld, of er geen lege tabbladen zijn gekoppeld etc. Het systeem genereert indien aan de orde eventueel een e-mail aan de betreffende medewerker met het verzoek om deze onregelmatigheid te herstellen. Het systeem checkt niet of de juiste maatschappelijke klasse staat aangevinkt (bijvoorbeeld brandstichting in plaats van brand).

De *bottomline* is dat er geen structurele controle plaatsvindt op de juistheid van de maatschappelijke klasse. Alleen handmatig kan worden ontdekt of de maatschappelijke klasse goed is ingevuld. Bijvoorbeeld door oplettende operationeel leidinggevendenden of door de recherche die met een zaak bezig is en de betreffende BVH-registratie/mutatie daarvoor relevant is. Medewerkers kunnen dan gevraagd worden om de maatschappelijke klasse aan te passen. Op de vraag bij een aantal politiemedewerkers in Hogeveen of dit in de praktijk ook gebeurt, was het antwoord ontkennend. *'Als de recherche vindt dat het anders moet, dan moeten zij dat zelf maar aanpassen.'* Met andere woorden, afhankelijk van de oplettendheid en sturingsbereidwilligheid van individuele medewerkers/leidinggevendenden in een basisteam zullen dergelijk controles wel of niet plaatsvinden.

Alleen de hoofdincidenten worden geteld

Politiemedewerkers kunnen er voor kiezen om een nieuw incident aan het hoofdincident (dat is gekoppeld aan een uniek BVH-nummer) toe te voegen. Aan dit onderliggende incident dat onder hetzelfde BVH-nummer komt te hangen, moet weer een maatschappelijke klasse toegekend worden die niet gelijk hoeft te zijn aan die van het hoofdincident. Bij een registratie van een brand (het hoofdincident met een uniek BVH-nummer) kan bijvoorbeeld een nieuw incident worden toegevoegd met de maatschappelijke klasse '(vermoeden tot) brandstichting' als een burger een dag na de brand aangifte doet omdat het in zijn beleving om een brandstichting ging. (Merk op: er kan ook gekozen worden om de maatschappelijke klasse van het hoofdincident aan te passen in '(vermoeden tot) brandstichting'. Dit is een keuze van de betreffende politiemedewerker. Zoals uitgelegd kan het aanpassen van de klasse van het hoofdincident extra werk genereren zodat het toevoegen van een nieuw incident de voorkeur kan hebben.)

Voor de quick-scan zijn alleen de hoofdincidenten geteld met de maatschappelijke klasse '(vermoeden tot) brandstichting'. Dat wil zeggen dat brandstichtingen die onder een hoofdincident met een andere maatschappelijke klassen hangen niet zijn meegeteld.

Het aantal brandstichtingen in de quick-scan zou daarmee een onderschatting kunnen zijn van het werkelijke aantal brandstichtingen. Het onderstaande voorbeeld laat zien dat dit ook het geval is.

Voor de beeldvorming

Als steekproef heeft de politie voor ons voor 2015 bekeken om hoeveel nieuwe incidenten 'brandstichtingen' het ging bij het hoofdincident 'vernieling': van de 98 'vernielingen' waren er 2 incidenten waaraan een nieuw incident 'brandstichting' was toegevoegd. Met andere woorden, het aantal brandstichtingen in de quick-scan moet met ten minste 2 opgehoogd worden.

Eén brand, meerdere tellingen

Bij één incident worden soms meerdere BVH-registraties gemaakt, bijvoorbeeld omdat er door politiemedewerkers meerdere mensen worden bevraagd en zij dit los van elkaar muteren.¹⁰ Dat houdt in dat er verschillende (unieke) BVH-registratie worden gemaakt, terwijl het maar om één incident gaat. Het onderstaande voorbeeld laat zien wat dit meer concreet betekent voor het aantal brandstichtingen in de quick-scan. Het aantal brandstichtingen in de quick-scan is een overschatting van het werkelijke aantal brandstichtingen.

Voor de beeldvorming

Voor de beeldvorming hebben wij samen met de politie in BVH gekeken naar een locatie waar in 2015 sprake was van meerdere brandstichtingen. We kozen voor de Alteveerstraat omdat daar volgens BVH maar liefst negen brandstichtingen zouden hebben plaatsgevonden. Toen we deze negen BVH-registraties vergeleken met het aantal uitrukken van de brandweer (en met de branden waar RTV-Drenthe verslag van deed) viel ons een duidelijk verschil in aantal registraties op. Terwijl de politie uitgaat van negen brandstichtingen is de brandweer 'maar' vier maal uitgerukt. Een verklaring voor dit verschil zou kunnen zijn dat de brandweer niet naar alle branden uitrukt omdat de (kleine) brand al door omstanders is geblust, maar zij vervolgens nog wel aangifte doen van een (mogelijke) brandstichting.¹¹ Uit de politierapportage waarin onder andere een overzicht wordt gegeven van de registraties in BVH voor 2015, blijkt echter dat het feitelijk om vijf (in plaats van negen) verschillende incidenten in de Alteveerstraat (in 2015) gaat.¹² Uit deze rapportage blijkt ook dat één van deze vijf branden inderdaad ook door de omstanders zelf al is geblust (en het aantal dus daarmee mooi overeenkomt met het aantal uitrukken van de brandweer).

Op basis van de politierapportage en een nadere analyse van BVH hebben we iets soortgelijks gedaan voor alle registraties in het jaar 2014. Het blijkt dat 40 unieke BVH-registraties over 'maar' 16 verschillende incidenten gaan. Dat wil zeggen dat het totaal aantal

¹⁰ Een andere mogelijkheid is als er naar een melding meerdere voertuigen naartoe gaan maar op verschillende momenten klaar zijn met de werkzaamheden en gaan muteren. De melding loopt dan nog door in GMS en is 'pas' afgerond als het laatste voertuig is vertrokken. Als de medewerkers vervolgens op verschillende momenten gaan muteren, terwijl de melding nog doorloopt, dan wordt de informatie uit GMS die tot dan toe beschikbaar is in BVH geplaatst. Omdat de hoeveelheid informatie verschilt, wordt dit als afzonderlijk incident gezien; met andere woorden er wordt steeds een uniek BVH-nummer aangemaakt terwijl het natuurlijk om maar één melding gaat.

¹¹ We hebben daar meerdere voorbeelden van gevonden. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de politierapportage dat op 24 augustus 2014 een schuurtje is geblust door de eigenaar ervan. Ook blijkt dat op 18 oktober van dat jaar een brandende fiets door omstanders is geblust. Ook komt het voor dat branden vanzelf uitgaan. Zo is in de politierapportage bijvoorbeeld te lezen dat door zuurstofgebrek een brand die in een afgesloten auto heeft gewoed, vanzelf is uitgegaan.

¹² Politie Drenthe (2017). *Analyse Brandonderzoek Hoogeveen ten behoeve van Extern Onderzoek*.

brandstichtingen in 2014 met ten minste 24 verminderd kan worden, en het extreem hoge aantal van 119 brandstichtingen in dat jaar zakt naar 95.

Leidt meer aandacht tot meer registratie?

Navraag leert dat er bij de politie in Hoogeveen de nodige aandacht is voor de brandstichtingen in Hoogeveen. Dat houdt bijvoorbeeld in dat tijdens de dagelijkse briefing wordt aangegeven waar er brandstichtingen hebben plaatsgevonden.

Ook is er, rondom de zomer van 2014, een speciaal brandprotocol opgesteld. Dit protocol schrijft voor hoe de meldkamer en politiemedewerkers tijdens 'een melding van een brandstichting' in Hoogeveen moeten handelen. Van de meldkamer wordt bijvoorbeeld verwacht dat zij standaard (middels burgernet) communiceert: 'Brandstichting in Hoogeveen aan de ... straat. Heeft u wat gezien, bel de politie!' Politiemedewerkers worden er op gewezen dat zij een uitgebreid proces-verbaal van bevindingen moeten maken in BVH. Door verschillende politiemedewerkers die werkzaam zijn in Hoogeveen is aangegeven dat dit protocol regelmatig, maar ten minste als er weer sprake is of lijkt te zijn van meer brandstichtingen, onder de aandacht wordt gebracht.¹³

Het is niet ondenkbaar dat politiemedewerkers (in Hoogeveen) door deze aandacht eerder geneigd zijn om een (auto)brand als brandstichting te classificeren.

We hebben dit tentatief getest bij een aantal politiemedewerkers die werkzaam zijn in andere basisteams dan waar Hoogeveen deel van uitmaakt. We hebben ze gevraagd in welke situaties zij aan een brand de maatschappelijke klasse brandstichting zouden toekennen. Onder andere werd geantwoord dat als er eerder in de omgeving sprake is geweest van een (vermoeden van) brandstichting zij eerder geneigd zijn om een volgende brand in die buurt als brandstichting te classificeren.

Tussentijdse conclusie over BVH

Om verschillende redenen zoals hiervoor beschreven geven de data uit BVH geen betrouwbaar beeld van de werkelijkheid. De quick-scan die gebaseerd is op BVH is daarmee van beperkte betekenis voor het krijgen van inzicht in het daadwerkelijke aantal brandstichtingen in Hoogeveen.

Een structurele aanpassing van BVH is nodig om een enigszins waarheidsgetrouw beeld te krijgen over criminaliteitscijfers zoals die over brandstichting. Maar ook al zou een dergelijke structurele aanpassing van het systeem plaatsvinden dan blijft een feit dat de maatschappelijke klasse 'brandstichting' die wordt toegekend aan een incident

¹³ We hebben geprobeerd om hier feitelijk meer inzicht in te krijgen door te kijken hoe en wanneer er tijdens de briefing, die dagelijks plaatsvindt, aandacht aan het thema brandstichtingen c.q. brandprotocol is besteed. Navraag leert dat deze briefings, die aan de hand van dia's plaatsvinden, niet meer uit het systeem te halen zijn.

sterk afhangt van de interpretatie en werkwijze van individuele politiemedewerkers. Het is daarmee ook bijna niet mogelijk om op basis van een ‘snelle telling’ van incidenten met een maatschappelijke klasse ‘brandstichting’ tot een beeld te komen van het aantal brandstichtingen dat overeenkomt met de werkelijkheid. Niet in de laatste plaats omdat BHV strikt genomen alleen vermoedens van brandstichting bevat; bewijs volgt uit nader forensisch onderzoek. In de volgende paragraaf bekijken we daarom of registratie door anderen (brandweer en het CBS) van branden/brandstichtingen nog uitkomst biedt.

Betoogd zou nog kunnen worden dat politiemedewerkers in heel Nederland op dezelfde wijze BVH vullen. Met andere woorden, het is niet ondenkbaar dat de kwaliteit van BVH in alle basisteams en daarmee in de gemeenten ongeveer gelijk zal zijn en dus ook ongeveer dezelfde afwijking van de werkelijkheid zal kennen. Hierdoor zou een *vergelijking* van het aantal brandstichtingen tussen gemeenten in de quick-scan nog wel van betekenis kunnen zijn. Toch denken wij dat die conclusie niet zomaar getrokken mag worden omdat er per basisteam een verschil in registratie kan bestaan bijvoorbeeld omdat soms wel en soms niet wordt gestuurd door leidinggevendenden op het goed vullen van BVH.

Van grotere betekenis bij het vergelijken van het aantal brandstichtingen tussen gemeenten is de aandacht die een gemeente heeft voor het onderwerp: hoe meer aandacht er is voor brandstichtingen, hoe vaker politiemensen een brand als vermoeden tot brandstichting ‘wegzetten’. Aangezien er in Hogeveen meer aandacht is voor brandstichtingen, ook omdat er gehandeld moet worden conform een speciaal brandprotocol, ligt het voor de hand dat in Hogeveen eerder – en daardoor vaker – de maatschappelijke klasse (vermoeden tot) ‘brandstichting’ aan een brand wordt toegekend dan in andere gemeenten die deze aandacht niet hebben. Met andere woorden, dat Hogeveen in de quick-scan hoger scoort dan andere gemeenten, zou verklaard kunnen worden door de extra aandacht die er in Hogeveen is voor brandstichtingen.

2.2 Andere beschikbare bronnen voor inzicht in de cijfers

In deze paragraaf kijken we naar andere beschikbare bronnen die inzicht geven in het aantal brandstichtingen in Hogeveen (en andere gemeenten).

Cijfers van Centraal Bureau voor de Statistiek

Wanneer we het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) erop naslaan vinden we het volgende overzicht van het aantal brandstichtingen voor Hogeveen en een aantal andere gemeenten. We hebben voor de vergelijkbaarheid de gemeenten uit de quick-scan gekozen.¹⁴

¹⁴ Hier gepresenteerd in alfabetische volgorde.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Totaal van 5 jaar
Almelo	90	25	25	15	25	20	200
Barneveld	10	15	15	15	10	5	70
Doetinchem	20	15	20	15	25	10	105
Emmen	45	65	45	80	40	45	320
Hardenberg	20	5	15	10	10	10	70
Heerenveen	15	20	15	20	5	5	80
Heerhugowaard	15	15	20	15	20	20	105
Den Helder	35	35	30	30	20	25	175
Hoogeveen	35	30	40	45	65	45	260
Krimpenerwaard	5	10	10	10	0	5	40
Lansingerland	15	10	5	10	5	10	55
Nieuwegein	35	35	15	20	15	25	145
Roermond	30	35	25	35	30	40	195
Smallingerland	55	110	35	15	35	20	270
Terneuzen	35	55	30	30	20	10	180
Zutphen	25	30	25	15	20	10	125

- = gemeente met het hoogste aantal brandstichtingen.
- = gemeente met het aantal brandstichtingen dat hoger of gelijk is aan het aantal brandstichtingen in Hoogeveen. *Bron: CBS Statline.*

Wanneer we eenzelfde vergelijking maken als in de quick-scan dan blijkt uit de cijfers van het CBS dat Hoogeveen alleen in 2014 als hoogste uit de bus komt. We merken wel op dat het inwoneraantal van Emmen bijna het dubbele is van het inwoneraantal van Hoogeveen.

Navraag bij het CBS, de politie en een check van BVH leert dat de cijfers van het CBS 1-op-1 uit BVH komen.¹⁵ De gegevens uit CBS zijn daarmee net zo (on)betrouwbaar als die uit de quick-scan.

Dat de cijfers van het CBS niet overeenkomen met die in de quick-scan komt omdat het CBS kijkt naar brandstichtingen die tevens als misdrijf in BVH zijn geregistreerd. Een 'geregistreerd misdrijf' is een misdrijf (brandstichting) die 'door de politie is vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of in een ambtshalve opgemaakt proces-verbaal'.¹⁶ De politie kan voor het CBS (of anderen) door het aanzetten van een filter met één druk op de knop een overzicht uit BVH genereren van alleen de geregistreerde misdrijven (brandstichtingen).

¹⁵ Het CBS rondt de cijfers uit BVH af op vijf- en tientallen.

¹⁶ Een ambtshalve opgemaakt proces-verbaal betekent dat er geen proces-verbaal van aangifte is opgemaakt maar dat de politie wel heeft vastgelegd (in BVH) dat er sprake is van een slachtoffer of een verdachte.

Het feit dat het CBS kijkt naar 'geregistreerde brandstichtingen' wil overigens niet zeggen dat de cijfers daardoor waarheidsgetrouwer zijn. Ook dan zullen er brandstichtingen missen omdat men niet voor iedere brandstichting aangifte zal doen. Mensen doen doorgaans vooral aangifte als men de schade vergoed wil krijgen en een aangifte noodzakelijk is voor de verzekering. Als dit niet aan de orde is, denk bijvoorbeeld aan een brand in speeltoestellen of coniferen, zal dit niet zo snel gebeuren. Een (opsporings)onderzoek zal ook bij 'geregistreerde brandstichtingen' moeten uitwijzen of er inderdaad sprake is van brandstichting.

Uitstapje

We merken hier slechts in de kantlijn op dat deze constatering ook consequenties heeft voor het 'objectieve veiligheidsbeeld' dat tweejaarlijks in de *Staat van Hoogeveen* wordt gepresenteerd. Dit beeld wordt ook verkregen door op basis van de gegevens in BVH de geregistreerde misdrijven te tellen voor de meest voorkomende criminaliteit.

Cijfers van de brandweer

Navraag bij de brandweer van Hoogeveen leert dat de brandweer niet (meer) bijhoudt naar welke branden zij uitrukt, laat staan dat zij registreert of het om een (vermoeden tot) brandstichting gaat.

Tot voor een paar jaar geleden gebeurde dit eerste nog wel aan de hand van formulieren die door de brandweer zelf werden ingevuld. Deze formulieren vormde de basis voor het CBS om inzichtelijk te maken hoeveel branden er in Nederland plaatsvonden. Het CBS was daarmee afhankelijk van de *goodwill* van de verschillende brandweerkorpsen wat ook weer iets zegt of de waarheidsgetrouwheid van die cijfers. Mede door de regionalisering van de brandweer maakt het CBS sinds 2013 gebruik van uitdraaien van het geïntegreerd meldkamersysteem (GMS): van alle branden waar de brandweer naar uitrukt wordt in het GMS immers een melding aangemaakt. Of het daarbij om een (vermoeden tot) brandstichting gaat is verder niet uit het GMS te halen. Door het CBS is aangegeven dat de kwaliteit van GMS ook nu weer afhangt van de precisie waarmee de individuele centralist de gegevens invoert. Er zou een verschil in kwaliteit waarneembaar zijn tussen de veiligheidsregio's.

Ook de (meldkamer van de) brandweer kan daarmee geen (beter) inzicht geven in het aantal brandstichtingen in Hoogeveen.

Cijfers brandweer en politie slecht compatibel

We merken nog op dat de cijfers uit BVH (politie) en GMS (brandweer) onderling slecht compatibel zijn. Wij hebben dit wel geprobeerd in de hoop wat meer betekenis te kunnen geven aan de cijfers. We hebben daartoe voor de periode 2010 - 2015 het aantal branden (gewone branden en brandstichtingen) uit BVH vergeleken met het aantal branden waarvoor de brandweer is uitgerukt. De data kwamen niet overeen. Achteraf mag dit gezien het laatste intermezzo in paragraaf 2.1 niet verbazen: er zijn immers 'verdachte branden' waarvoor de brandweer niet is uitgerukt, omdat omstanders de brand zelf al hebben geblust terwijl de politie wel ter plaatse kwam omdat er wel een vermoeden tot brandstichting

bestond. Maar *vice versa* geldt volgens de brandweer ook: er zijn 'gewone brandjes' waar de politie niet naartoe hoeft te komen (en ook niet komt).

Overzicht van het aantal autobranden

Het aantal autobranden wordt nog wel eens gezien als maat¹⁷ voor het aantal brandstichtingen.¹⁸

We hebben daarom gekeken wat de cijfers van zowel de politie (BVH) als de brandweer (GMS) zeggen over het aantal autobranden.

Ook dit bleek om verschillende redenen geen begaanbare weg:

In GMS (brandweer) wordt niet standaard bijgehouden of het om een autobrand gaat. Wel wordt door de meldkamer, maar overigens niet altijd, bijgehouden of het om een brand in een 'voertuig' gaat. Navraag leert dat hier ook tractoren, vrachtwagens, aanhangwagens, brommers etc onder vallen.

Op basis van de informatie in BVH (politie) is het niet eenvoudig om snel een overzicht te generen van de branden waarbij auto's zijn betrokken. Om hier achter te komen moet ieder incident in BVH afzonderlijk aangeklikt en gelezen worden. Dit is bij het opstellen van de quick-scan niet gebeurd.

2.3 Conclusie

Op basis van alleen de beschikbare kwantitatieve data (van politie, brandweer en CBS) kan en mag er geen conclusie getrokken worden over het feitelijke aantal brandstichtingen in Hogeveen. Dat betekent dat men ook heel terughoudend moet zijn met het signaleren (en vervolgens communiceren) van trends. Meer in het bijzonder: dat het aantal brandstichtingen in Hogeveen hoger is dan in andere in omvang vergelijkbare gemeenten kan op basis van de quick-scan niet hard worden gemaakt.

Mocht er al sprake zijn van een verhoging van het aantal brandstichtingen in Hogeveen dan zou daarvoor een plausibele verklaring kunnen zijn dat door de politie in Hogeveen vaker een brand als brandstichting wordt geregistreerd omdat er meer aandacht – en dus alertheid – voor het thema is in vergelijking met andere gemeenten. Uit onderzoek blijkt dat aandacht voor een onderwerp leidt tot meer registratie.¹⁹

¹⁷ Het geeft zeker niet de feitelijke weer omdat auto's door technische mankementen ook spontaan kunnen ontbranden; het opsporingsonderzoek in Hogeveen heeft laten zien dat een aantal branden veroorzaakt zijn door een 'technisch mankement'.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/12/27/hij-staat-te-glunderen-bij-zn-brand-5935978-a1538520> Uit dit artikel zou blijken dat landelijk gezien het aantal autobranden in 2014 ten opzicht van 2013 is toegenomen. In het overzicht scoort Drenthe overigens als een van de lagere regio's. Vanzelfsprekend zegt dit niets over de situatie in Hogeveen.

¹⁹ Zie bijvoorbeeld T. Lamboo (2008), 'Rio: zonlicht op integriteit; De registratie interne onderzoeken en het gevolg daarvan voor de omvang van interne onderzoeken', *Tijdschrift voor de Politie*, jrg. 70, nr. 7-8, pp. 28-33.

Dit alles overziend betekent dat als het bestuur van Hoogeveen echt kwantitatief inzicht wil krijgen in het aantal brandstichtingen zowel de brandweer als politie dit secuur moet gaan bijhouden. Ten minste betekent dit voor de politie dat een structurele correctie van BVH moet plaatsvinden. Het ligt voor de hand dat beide hulpdiensten hiervoor wel eerst een opdracht moeten krijgen; zowel de politie als de brandweer heeft dit immers (nog) niet zelf spontaan gedaan.

Een nadere analyse van de informatie uit BVH, eventueel aangevuld met bevindingen uit de opsporingsonderzoeken, is nodig om (meer) inzicht te krijgen in wat er nu feitelijk aan de hand is in Hoogeveen. In het volgende hoofdstuk doen we een poging voor een dergelijke nadere analyse.

3. Een poging tot een nadere analyse

In dit hoofdstuk geven we een nadere analyse van branden en brandstichtingen in Hogeveen op basis van en als verdieping op de politierapportage die in het kader van dit onderzoek door de politie Drenthe is opgesteld.

3.1 De rapportage van politie Drenthe

Zoals gezegd geven de politiecijfers geen betrouwbaar beeld van het aantal brandstichtingen in Hogeveen. In het bijzonder geldt dat voor de quick-scan. Om toch iets te kunnen zeggen over de aard van de branden en de brandstichters is een nadere analyse nodig. Wij kregen van het openbaar ministerie geen toestemming om zelf de opsporingsgerelateerde politiesystemen te raadplegen, daarom hebben wij de politie Drenthe een aantal vragen voorgelegd.

De gevraagde informatie hebben wij, binnen het kader van wat is toegestaan in de Wet politiegegevens, middels de rapportage waar wij al eerder aan refereerden (de politierapportage) ontvangen.²⁰ In de politierapportage wordt meer precies een chronologisch maar verder geanonimiseerd overzicht gegeven van de branden/brandstichtingen die in Hogeveen in 2014 en 2015 hebben plaatsgevonden en de daarmee gepaard gaande problematiek. Verder worden verschillende interessante personen (nogmaals geanonimiseerd en soms zelfs als verdachten) die in de opsporingsonderzoeken in beeld zijn geweest, beschreven en waar mogelijk gekoppeld aan één of meerdere branden. Aangegeven is waar mogelijk met welk motief zij de brand zouden hebben gesticht. De informatie komt zowel uit de politiesystemen BVH (artikel 8 Wpg) als SUMMIT (artikel 9 Wpg).

De opsteller heeft, zoals hij in de rapportage stelt, ‘de vrijheid genomen om een aantal kleine brandjes niet te benoemen omdat deze vooral duiden op vandalisme en daarmee niet direct in relatie staan tot de maatschappelijk impactvolle branden’. Voor 2014 hebben wij samen met de opsteller in een tweede slag later ook al deze ‘kleinere’ branden in kaart gebracht om toch ook een goed vergelijk te kunnen maken met de quick-scan.

In dit hoofdstuk gebruiken wij in onze analyse doorgaans de formeel onbewezen vermoedens uit de politierapportage als basis. Dat wil zeggen wij vertrouwen op de professionele inschatting van de rechercheurs om tot onze eigen nadere analyse te kunnen komen.

²⁰ Zie: Politie Drenthe (2017). *Analyse Brandonderzoek Hogeveen ten behoeve van Extern Onderzoek*.

3.2 Nadere analyse van branden en brandstichtingen in 2014 en 2015

Op basis van het overzicht van de branden in 2014 en 2015 in de politierapportage kunnen we de cijfers van de quick-scan aanscherpen.

2014

Uit de politierapportage blijkt dat er uiteindelijk 60 (impactvolle) branden zijn waar brandstichting wordt vermoed en soms ook is aangetoond. Al deze branden zijn in BVH met de maatschappelijke klasse 'brandstichting' geregistreerd (en zijn dus meegeteld in de quick-scan).

Van deze 60 branden gaat het om:

- 17 branden waar brandstichting ook is aangetoond. Bijvoorbeeld omdat een verdachte is aangehouden en bekend heeft, omdat de forensische opsporing brandstichting heeft kunnen aantonen of omdat iemand op heterdaad is betrapt.
- 29 branden waar brandstichting niet is aangetoond maar dit wel middels een forensisch onderzoek waarschijnlijk wordt geacht.
- 14 branden die weliswaar door de politiemedewerkers zijn geregistreerd als brandstichting maar waarover geen nadere informatie beschikbaar is in BVH om dit ook echt 'hard te maken'. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de kwaliteit van verslaglegging. Deze 14 branden zijn door de opsteller van de rapportage wel als impactvolle brandstichtingen geselecteerd omdat feitelijk ook niet uitgesloten kan worden dat het niet om brandstichting ging.

Aantonen brandstichting is lastig

Uit Amerikaanse studies naar herkenning van brandoorzaken, blijkt het (zelfs voor brandonderzoekers) erg lastig om vast te stellen wat de daadwerkelijke oorzaken van brand zijn. De schade die een brand aanricht, kan volgens de Amerikaans analytisch chemicus Lentini namelijk patronen bevatten die lijken op sporen van brandstichting, zelfs wanneer er helemaal geen sprake is van brandstichting.²¹ Dit impliceert dat er soms onterecht wordt vastgesteld dat branden zijn aangestoken, terwijl de brand een andere oorzaak kan hebben, zoals kortsluiting.

De objecten (en dit kunnen er meerdere per brand zijn) die zijn betrokken bij de 60 impactvolle brandstichtingen zijn:

²¹ J. Lentini (2012), 'Arson or accident?', *Chemistry & Industry*, vol. 76, pp. 38-42.

Object	Aantal
Auto's ²²	39
Containers	8
Gebouw ²³	8
Schutting	4
Schuren	5
Overig ²⁴	8

Auto's spontaan in de brand

Uit de politierapportage blijkt dat in 2014 van vijf autobranden het sterke vermoeden is dat deze een technische oorzaak hebben. Dit is 11% van het aantal autobranden in dat jaar. Deze autobranden vallen vanzelfsprekend niet onder de 60 impactvolle branden.

Om een beter beeld te kunnen geven van het daadwerkelijke aantal brandstichtingen (ook ten behoeve van een vergelijk met de quick-scan, waar maar liefst sprake is van 119 brandstichtingen) hebben we samen met de opsteller van de politierapportage ook alle 'kleinere incidenten' bekeken en geteld. Daaruit blijkt dat er nog 29 registraties 'brandstichting' in BVH staan, inclusief:

- vijf oud en nieuw gerelateerde branden.²⁵
- een mededeling dat er extra wordt gesurveilleerd in het kader van het brandonderzoek (maar dit is geen incident)
- een mededeling van een wijkagent over een incident dat onder een ander nummer al in BVH is geregistreerd (en daarmee niet nog eens meegeteld mag worden).

Dat wil zeggen dat het om nog 22 branden zou gaan waarvan het volgens de opsteller van de rapportage aannemelijk is dat deze vallen onder (jeugdig) vandalisme. Het gaat bijvoorbeeld om brandjes in prullenbakken of een speeltoestel en fakkie steken bij een school. Vooral deze categorie biedt voor de gemeente aanknopingspunten om eventueel aan te pakken, zie ook paragraaf 3.4.

Totaal gaat het dan in 2014 om 60 plus 22 is 82 unieke brandstichtingen, waarbij we ook nu de kanttekeningen uit hoofdstuk 2 nog wel in het achterhoofd moeten houden. Een deel van de 'kleinere incidenten' worden summier beschreven (in BVH) ook omdat de politie niet altijd ter plaatse is gegaan en zich dus alleen baseert op wat een burger heeft aangegeven. Het blijft dus onduidelijk of er echt sprake is geweest van een brand, laat staan een brandstichting. Het is daarmee niet ondenkbaar dat het aantal van 82 brandstichtingen mogelijk nog wat aan de hoge kant is.

²² Waaronder ook een bestelbusje, een vrachtwagen, een aanhanger en een shovel.

²³ Woningen, woonwagen en leegstaand schoolgebouw.

²⁴ Het gaat om dixie, houtstek, duivenhok, heg, picknickbankje, fiets, hekje en een bankstel (op straat).

²⁵ Het gaat om vijf branden op 1 januari en 31 december: zoals een vuurtje op de weg door jeugd aangestoken en vuur in een ton dat onder toezicht brandt.

Is het verschil van 37 (=119 – 82) brandstichtingen ten opzichte van de quick-scan te verklaren?

Door het handmatig doornemen van de registraties in BVH blijkt dat er soms dubbele of zelfs ‘meerdubbele’ registraties hebben plaatsgevonden van één brand (zie ook paragraaf 2.1 onder het kopje ‘één brand, meerdere tellingen’). Meer precies zijn er 40 registraties brandstichting in BVH die horen bij ‘maar’ 16 verschillende brandstichtingen.²⁶ Met andere woorden, er zijn (ten opzicht van de 82) maar liefst 24 registraties in de quick-scan teveel geteld. Ook zijn de vijf oud en nieuw gerelateerde branden in de quick-scan meegeteld, en het is maar de vraag of deze echt de kwalificatie brandstichting behoren te krijgen. Het resterende verschil van 8 (= 37–24–5) kan verklaard worden door het wel/niet meetellen van de verschillende dorpen die ook onderdeel van de gemeente Hoogeveen uitmaken: in de quick-scan zijn deze omliggende dorpen zoals Elim, Nieuweroord, etc, ook meegeteld, terwijl in de politierapportage de focus is gelegd op alleen de hoofdkern Hoogeveen, omdat daar de impactvolle branden hebben plaatsgevonden.

2015

Voor 2015 blijkt uit de politierapportage dat er 40 impactvolle brandstichtingen zijn geweest, waarvan:

- 14 branden waar brandstichting is aangetoond.
- 20 branden waar brandstichting niet is aangetoond maar dit wel middels een forensisch onderzoek waarschijnlijk wordt geacht.
- 6 branden die weliswaar zijn geregistreerd als brandstichting maar waarover geen nadere informatie beschikbaar is in BVH om dit ook echt ‘hard te maken’.

De objecten (en dit kunnen er meerdere per brand zijn) die zijn betrokken bij de 40 impactvolle brandstichtingen zijn:

Object	Aantal
Auto's ²⁷	16
Containers	3
Gebouw ²⁸	8
Schutting	3
Schuren	1
Overig ²⁹	6

Er heeft niet zoals voor 2014 wel is gebeurd een aanvullende check plaatsgevonden van ‘kleinere incidenten’. Dat wil zeggen dat niet duidelijk is geworden om hoeveel ‘kleinere’ brandstichtingen het in 2015 ging die mogelijk te wijten zijn aan (jeugd) vandalisme.

²⁶ Dit is inclusief de twee genoemde mededelingen in bovenstaande opsomming (extra surveillance en mededeling van wijkagent).

²⁷ Waaronder ook vier bestelbusjes, een caravan en twee aanhangwagens.

²⁸ Waaronder woningen, portiek van flatgebouwen.

²⁹ Het gaat om een kliko, fietsen, prullenbak, gemeentebankje en brievenbussen.

Wel kunnen we voor dit aantal nog wel een bovengrens aangeven: Uit de politierapportage blijkt dat één brand weliswaar als brandstichting staat geregistreerd, uit forensisch onderzoek blijkt dat de brand gelet op het sporenbeeld waarschijnlijk een technische oorzaak heeft. Verder laat de rapportage zien dat er ten minste 12 registraties hebben plaatsgevonden van brandstichtingen terwijl het om ‘maar’ 4 unieke incidenten ging. Dat wil zeggen dat er in de quick-scan ten minste 9 branden teveel zijn geteld. Ten opzichte van de quick-scan blijven er daarmee nog 26 ($=75-9-40$) brandstichtingen ‘over’. Dit aantal van 26 geldt als een bovengrens voor het aantal kleinere brandstichtingen die mogelijk te wijten zijn aan vandalisme.

Tussentijdse conclusie

Op basis van de politierapportage en een aanvullende analyse voor alleen 2014 komen we tot een betere benadering van het daadwerkelijke aantal brandstichtingen voor de jaren 2014 en 2015. Mede door de kwaliteit van het vastleggen in BVH is het onmogelijk om tot een nog betere benadering te komen. Daarbij moet bedacht worden dat het überhaupt niet mogelijk is om het daadwerkelijke aantal brandstichtingen te geven omdat brandstichtingen doorgaans maar moeilijk echt aangetoond (kunnen) worden. Een deel van de brandstichtingen valt immers in de categorie ‘waarschijnlijk’.

Op basis van de informatie in de politierapportage kunnen we nog steeds niet zeggen of er meer brandstichtingen in Hoogeveen zijn dan in andere gemeenten. De politierapportage zoomt immers alleen in op de gegevens in Hoogeveen en niet op die in andere vergelijkbare gemeenten.

Met de gegevens uit de politierapportage kunnen we ook niet aangeven of er in 2014 en 2015 extreem veel brandstichtingen waren ten opzichte van andere jaren. De politierapportage geeft immers geen informatie over eerdere jaren. Door de ooghalen heen kijkend kon overigens op basis van de quick-scan al min of meer gesteld worden dat 2015 geen uitzonderlijk jaar was; ten opzichte van de jaren 2011 tot en met 2014 gaf 2015 al het laagste aantal brandstichtingen.

3.3 Nadere analyse van de brandstichters

In deze paragraaf verkennen we of er iets gezegd kan worden over de motieven c.q. daderprofielen, in het bijzonder in relatie tot de mogelijkheden van de gemeente om iets aan de brandstichtingen te kunnen doen. Meer precies doen we een poging om de brandstichters die de politie in beeld heeft in een aantal categorieën onder te verdelen. Hierdoor wordt zichtbaar voor welk deel van de brandstichtingen voor de gemeente de mogelijkheid bestaat om überhaupt invloed uit te kunnen oefenen. De vraag van het bestuur van Hoogeveen was immers ook welke maatregelen de gemeente zou kunnen nemen om het (hoge) aantal brandstichtingen te verminderen.

3.3.1 Algemeen, achtergrond brandstichters

Uit een onlangs gepubliceerde Nederlandse studie van Dalhuisen waarin onder andere een internationale literatuurstudie is uitgevoerd naar brandstichters blijkt dat brandstichters over het algemeen jonge, vrijgezelle, werkeloze, beneden gemiddeld intelligente blanke mannen zijn die vaak met psychische problemen kampen. Ze stichten vooral brand uit woede of om wraak te nemen, doen dit in het donker, zonder mededaders, onder invloed van middelen (vooral alcohol) en dicht bij huis.³⁰

Deze literatuurbevindingen worden volgens Dalhuisen gesteund door eigen empirische bevindingen in Nederland waaruit blijkt dat de meeste brandstichters man, alleenstaand, werkeloos, autochtoon en vaak psychische problemen hebben (gehad). Dalhuisen heeft zich daarbij gebaseerd op strafdossiers van veroordeelde brandstichters en pro Justitia rapportages in zaken van brandstichting zowel verkregen uit het archief van het Pieter Baan Centrum als vanuit het Forensisch Registratie en Informatie Systeem (FRIS) van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie. Ze onderkent daarbij dat ‘it’s impossible to know the size of the entire population of Dutch firesetters due to large dark number of non-reported firesetters.’³¹

Daar komt bij dat het vinden van brandstichters moeilijk is; slechts in een klein deel van de brandstichtingen wordt de zaak uiteindelijk opgelost (en levert dit eventueel bruikbare data op).³²

Aandacht in de (regionale) media voor het onderzoek van Dalhuisen

Ook de regionale media, waaronder RTV Drenthe, besteedden aandacht aan de bevindingen van het (promotie)onderzoek van Dalhuisen. Onder de kop ‘Onderzoek naar brandstichters: ‘Maar 20 procent wordt opgelost’ ’ schrijft RTV Drenthe op 18 oktober 2016: ‘Er is nog maar weinig bekend over brandstichters. Dat zegt Lydia Dalhuisen, onderzoekster bij de Forensisch Psychiatrische Kliniek Assen. Dalhuisen deed onderzoek naar de verschillende typen brandstichters. Morgen promoveert zij op dit onderwerp bij de Universiteit van Utrecht. “Je zou zeggen dat er veel onderzoek naar gedaan is, maar dat viel echt tegen.” Drenthe heeft regelmatig te maken met brandstichting. Zo werd Hoogeveen lang geteisterd door autobranden. “Brandstichting is een ernstig delict en heeft veel negatieve consequenties”, stelt Dalhuisen. “Ik denk zeker dat de politie met mijn gegevens de opsporing wat concreter in kan zetten.” Haar onderzoek moet een bijdrage leveren aan de opsporing en behandeling van brandstichters. “Uit mijn onderzoek blijkt dat je op basis van kenmerken bij de plaats delict mogelijk meer informatie krijgt over de dader.” Volgens Dalhuisen is er in Nederland nog veel te winnen. “Maar 20 procent van de brandstichtingen wordt opgelost.” ’

³⁰ L. Dalhuisen (2016), *Firesetting en firesetters in the Netherlands*, Pompe reeks.

³¹ L. Dalhuisen (2016).

³² L. Dalhuisen (2016).

Uit verschillende internationale studies blijkt dat dé brandstichter niet bestaat.³³ Ook Dalhuisen trekt deze conclusie op basis van haar Nederlandse dataset. Zij komt op basis van deze dataset tot zes typen van brandstichters (in Nederland) met ieder hun motieven en achtergronden:

- vanden: jonge jongens die in groepjes herrie schoppen
- gestoorde brandstichters: die handelen vanuit psychische problematiek
- relationele brandstichters: die met de daad wraak willen nemen op een bekende
- opportunistische brandstichters: die brandstichten voor een ander – vaak financieel – doel
- brandstichters met een zucht naar vuur: voor wie vuur een bijzondere aantrekkingskracht heeft
- multiprobleem brandstichters: die op meerdere gebieden problemen hebben.

Op basis van de politiedata komt Dalhuisen nog tot een volgende concretisering:

- vanden, bestaande uit jonge jongens die in groepjes brand stichten aan willekeurige objecten
- gestoorde brandstichters, lijdende aan psychische aandoeningen, die vooral psychotische stoornissen of suïcidale neigingen hebben en brand stichten in hun eigen woning op een gedesoriënteerde manier
- relationele brandstichters die zich willen wreken na (ervaren) krenking en een specifiek slachtoffer treffen
- opportunistische brandstichters die brand gebruiken als een middel tot een bepaald financieel of ander instrumenteel doel
- zuchtige brandstichters, voor wie vuur intrinsieke waarde heeft en die meerdere branden stichten (pyromanie).

Deze laatste categorisering zullen we hierna gebruiken bij onze analyse van de brandstichters in Hoozeveen.

3.3.2 *De brandstichters in Hoozeveen*

In de politierapportage wordt inzicht gegeven in bepaalde ‘interessante personen’ die tijdens twee opsporingsonderzoeken in beeld zijn gekomen en die nader zijn onderzocht. Deze onderzoeken vonden plaats van:

- begin oktober 2014 – eind december 2014 naar aanleiding van vier branden in de nacht van 1 oktober 2014 (zie ook hoofdstuk 5). Het onderzoek wordt uiteindelijk gestopt omdat het niet leidde tot een aantal concrete verdachten. Er werd met andere woorden geen extra opsporingscapaciteit meer beschikbaar gesteld; de aandacht voor brandstichtingen werd weer onderdeel van het reguliere opsporingsproces.
- eind mei 2015 – april 2016 naar aanleiding van drie grote branden die in de nacht van 25 mei 2015 vrijwel op eenzelfde locatie plaatsvonden. Aangezien in april 2016

³³ Zie bijvoorbeeld H. Prins, G. Tennent en K. Trick (1985), ‘Motives for Arson (Fire Rasing)’, *Medicine, Sciences and the Law*, vol. 25, no. 4, pp. 275-278.

‘de problematiek en maatschappelijke onrust rondom de branden weer tot een normaal niveau is gekomen’³⁴ wordt het onderzoek afgebouwd. Ook nu werd de aandacht voor brandstichtingen weer onderdeel van het reguliere opsporingsproces.

Aan de hand van een combinatie van

- de lijst van interessante personen (IP) uit de politierapportage
- het overzicht van brandstichtingen uit BVH (ook uit de politierapportage)
- aanvullende extra check van BVH samen met de politie Drenthe
- drie vonnissen van de rechtbank Noord-Nederland³⁵

komen we tot het onderstaande inzicht.

Aantal interessante personen, hun leeftijd, geslacht en profiel

De politie heeft mede op basis van beide opsporingsonderzoeken 14 interessante personen op het oog die in 2014 en 2015 een zekere mate van betrokkenheid hebben gehad bij 35 branden. Deze betrokkenheid betrof soms alleen een vermoeden, soms concrete aanwijzingen en soms ‘harde’ bewijzen.

Van 2 (van de 14) personen wordt geconstateerd dat zij ‘geen belangrijk subject in het kader van de brandstichtingen zijn’, omdat zij niet de initiatiefnemers zouden zijn voor de brandstichting en daarmee door de politie als meelopers worden gezien.³⁶

Alle 14 interessante personen zijn mannen. Hun leeftijd varieert tussen de 21 en 41 jaar. Meer precies gaat het om:

- 8 mannen die vallen in de leeftijdscategorie: 21 – 30 jaar
- 6 mannen die vallen in de leeftijdscategorie: 31 – 41 jaar.

Voor vrijwel alle ‘interessante personen’ geldt verder dat zij passen in het door Dalhuisen gekenschetste profiel van brandstichters: blanke mannen die laag zijn opgeleid, werkeloos zijn en verslavingsproblemen hebben.³⁷ Een aantal heeft ook psychische problemen, zie ook hieronder.

Onderverdeling interessante personen in vier categorieën

Met behulp van de categorisering van Dalhuisen kunnen we de 14 interessante personen onderbrengen in drie categorieën: ‘pyromanie’, ‘opportunisme/criminaliteit’

³⁴ Politie Drenthe (2017).

³⁵ Zaaknummers 18.950054-15, 18.950075-15 en 18.950077-15.

³⁶ De ene ‘meeloper’ (verderop aangeduid als B) is overigens, samen met de initiatiefnemer (verderop aangeduid als C), nog wel veroordeeld voor brandstichting. De andere ‘meeloper’ is voor diezelfde brand ‘slechts’ veroordeeld voor inbraak. Begin 2016 laat deze meeloper zijn vriendin hun eigen woning in brand steken om zo af te dwingen dat hij een andere woning krijgt.

³⁷ Dit staat niet in de politierapportage, maar is specifiek door ons nagevraagd bij de politie Drenthe. De uitzondering betreft dat voor 2 (van de 14) mannen geldt dat zij wel een baan hebben. Voor de overige kenmerken passen beide mannen wel in het profiel.

en 'relationeel'. We hebben hier nog een categorie aan toegevoegd, namelijk de categorie 'onbekend'. We geven de IP-ers voor de leesbaarheid aan met een willekeurige letter uit het alfabet.

- *Opportunisme/criminaliteit*

In de categorie 'opportunisme', waar we ook crimineel gedrag onder scharen, kunnen 6 (van de 14) interessante personen worden ondergebracht. Volgens de politie hebben ze, soms ook in wisselende samenstelling met elkaar of andere personen, betrokkenheid bij ten minste 18 branden.

2 van deze 6 interessante personen ('A' en 'B') zijn ook veroordeeld voor brandstichting:

- 'A' is op 3 mei 2016 veroordeeld voor het stichten van 3 branden in Hoogeveen.³⁸ Hij deed dit om andere misdrijven te verdoezelen en voor geldelijk gewin. De politie heeft ook een sterk vermoeden dat hij in 2014 nog 2 branden heeft gepleegd, ook voor geldelijk gewin. Uit het psychiatrisch rapport dat in opdracht van de rechtbank over 'A' is opgesteld blijkt dat bij hem 'sprake is van een ziekelijke stoornis in de vorm van afhankelijkheid van alcohol en misbruik van cocaïne en cannabis. Er is sprake van een gebrekkige ontwikkeling in de vorm van zwakbegaafdheid. Hierdoor zijn de gedragskeuzes en gedragingen van verdachte ten tijde van het tenlastegelegde beïnvloed. Verdachte lijkt overvraagd, waarbij de draaglast de draagkracht al langere tijd overschrijdt.'³⁹
- 'B' die door de politie als meeloper wordt gezien, is ook op 3 mei 2016 veroordeeld voor één van de branden waarvoor 'A' is veroordeeld. De deskundige die in opdracht van de rechtbank bij 'B' een psychologisch onderzoek heeft uitgevoerd concludeert dat 'er bij verdachte sprake is van een ziekelijke stoornis van de geestvermogens in de vorm van een cannabisafhankelijkheid en van misbruik van alcohol. Voorts is er sprake van een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens in de vorm van intellectuele capaciteiten op matig tot licht zwakzinnig niveau.'⁴⁰

3 van de 6 interessante personen ('D', 'E' en 'G') behoren tot de 10 Hoogeveense veelplegers van *High Impact Crime*.⁴¹ Zij hebben onderling veel contact met elkaar. Door getuigen worden zij als intimiderend en bedreigend gezien. Deze 3 interessante personen hebben volgens de politie betrokkenheid bij ten minste 13 (van de 18)

³⁸ Hij is ook veroordeeld voor het in brand steken van een brommer, maar omdat dit niet in Hoogeveen gebeurde, is deze brand hier niet meegerekend.

³⁹ Vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 3 mei 2016 (zaaknummer 18.950075-15).

⁴⁰ Vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 3 mei 2016 (zaaknummer 18.950077-15).

⁴¹ De *High Impact Crime* is de categorie strafbare feiten die grote impact hebben op de samenleving, zoals woninginbraak, overvallen, straatroof of 'geweld'.

branden, al dan niet in wisselende samenstelling met elkaar of andere personen. Ze zijn veelvuldig met politie en justitie in aanraking geweest.⁴²

De overige interessante persoon ('C') wordt door de politie vooral als meeloper gezien.

Los van deze interessante personen vermoedt de politie bij 4 brandstichtingen ook dat er sprake was van opportunisme, zonder dat hiervoor concrete personen aangewezen kunnen worden.

Motief: Opportunisme/criminaliteit	
Aantal branden waar IP-er bij betrokken is	Aantal branden t.o.v. totaal (volgens de politierapportage)
A: 5 B: 2 C: 1 D: 9 E: 8 G: 3	• 18 (IP als vermoedelijke dader)⁴³ • 4 (dader onbekend)

- *Pyromanie*

Het motief 'pyromanie' geldt voor 2 (van de 14) mannen 'F' en 'K':

- 'F' is op 28 april 2016 veroordeeld voor 7 branden die in zowel 2014 (2) en 2015 (5) zijn gepleegd. Hij heeft deze branden ook bekend. Voor ten minste 3 andere branden, allen gesticht in 2015, wordt hij door de politie ook verantwoordelijk gehouden. De branden werden gesticht in zijn directe woonomgeving. Het ging om één woning en om objecten die nabij een woning stonden zoals een schutting, een container, een kliko, een zonnenscherm, een dixie en een aanhangwagen (en dus geen auto's). Hierdoor ontstond, zo oordeelde de rechter, 'gemeen gevaar voor goederen en/of levensgevaar voor anderen'. De 7 branden zijn door alleen 'F' gesticht (en dit geldt ook voor de andere 3 branden waarvoor hij door de politie verantwoordelijk wordt gehouden). Uit het psychiatrisch rapport dat op verzoek van de rechtbank is opgesteld over 'F' blijkt dat bij hem 'sprake [is] van PDD-NOS, een licht verstandelijke handicap, een gemengde persoonlijkheidsstoornis en misbruik van verschillende verdovende middelen. (...) Verdachte wordt sociaal chronisch overvraagd. De stress en de onlustgevoelens die dat oplevert rond falen probeert hij onder controle te krijgen met drugsgebruik, narcistisch gedrag en diefstallen die zijn sociale positie echter nog verder verslechteren en het gevoel van falen versterken. Hij had onvoldoende controle op zijn handelen en handelde impulsief vanuit sterke onlustgevoelens.'⁴⁴
- 'K' wordt door de politie op basis van het tweede opsporingsonderzoek voor 2

⁴² Van drie branden wordt door de politie vermoed dat deze veelplegers (ook) in de relationele sfeer heeft plaatsgevonden. Aangezien deze interessante personen als veelplegers bekend staan, zien we dat als hoofdmotief tellen we de 'relationele branden' in de categorie opportunisme voor de eenvoud ook mee.

⁴³ Bij verschillende branden wordt vermoed dat meerdere van de genoemde interessante personen betrokken zijn geweest.

⁴⁴ Vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 28 april 2016 (zaaknummer 18.950054-15).

branden (in zowel 2014 als 2015) verantwoordelijk gehouden. Volgens de politie spelen situationele en psychische factoren een rol, die volgens de literatuur aannemelijk maken dat 'K' in aanmerking komt voor pyromanie. Gelet op eerdere bevindingen in het opsporingsonderzoek verdenkt de politie deze persoon er ook van bij meerdere branden betrokken te zijn geweest, ook in 2016. In april 2016 wordt 'K' buiten heterdaad aangehouden. Bij het schrijven van deze rapportage is onduidelijk of justitie overgaat tot vervolging voor een brand die hij gesticht zou hebben in 2016.

Motief: pyromanie	
Aantal branden waar IP-er bij betrokken is	Aantal branden t.o.v. totaal (volgens de politierapportage)
F: 10 K: 2	12 (IP als vermoedelijke dader)

- *Relationeel*

Volgens de politie bestaat het vermoeden dat 3 (van de 14) interessante personen ('L', 'M' en 'N') brand hebben gesticht uit wraak c.q. omdat er sprake was van een conflict. Hun betrokkenheid wordt vermoed bij totaal 3 branden.

Los van deze interessante personen vermoedt de politie bij 13 brandstichtingen ook dat er sprake was van een relationeel motief, zonder dat hiervoor concrete personen aangewezen kunnen worden.

Motief: relationeel	
Aantal branden waar IP-er bij betrokken is	Aantal branden t.o.v. totaal (volgens de politierapportage)
L: 2 M: 1 N: 1	• 3 (IP als vermoedelijke dader)⁴⁵ • 13 (dader onbekend)

- *Motief onbekend*

Van 3 van de 14 interessante personen (IP) is het motief onbekend ('H', 'I' en 'J'). Hun betrokkenheid wordt vermoed bij totaal 6 branden. Echter van deze 6 branden zijn er 4 al eerder geteld:

- 1 brand, omdat vermoed wordt dat 'H' en 'I' samen met 'G' betrokken zijn geweest bij deze brand en deze al geteld is bij het motief 'opportunisme/criminaliteit'.
- 3 branden, omdat vermoed wordt dat 'H' samen met 'D' en 'E' betrokken is geweest bij deze branden en deze ook al geteld zijn bij het motief 'opportunisme/criminaliteit'.

Strikt genomen is het motief van 'H' en 'I' bij deze branden onbekend, maar omdat we de branden maar één keer kunnen tellen, tellen we deze 4 branden niet mee in de

⁴⁵ Bij één brand wordt vermoed dat zowel M als N betrokken zijn geweest.

categorie 'onbekend'. Dat betekent dat we stellen dat 'H', 'I' en 'J' betrokkenheid hebben bij 2 branden waarbij het motief onbekend is.

Als we uitgaan van het totale aantal van 100 (=60+40) impactvolle branden/brandstichtingen dan blijven er dus nog 50 (=100-22-12-16) brandstichtingen over waarvan het motief onbekend is. 2 (van deze 50) branden komen op conto van de interessante personen 'H', 'I' en 'J'. Bij de overige 48 branden is het motief onbekend en heeft de politie geen concrete personen op het oog.

Motief: onbekend	
Aantal branden waar IP-er bij betrokken is	Aantal branden t.o.v. totaal (volgens de politierapportage)
H: 4 I: 1 J: 2	• 2 (IP als vermoedelijke dader)⁴⁶ • 48 (dader onbekend)

Resumerend

Resumerend komen we dan tot het volgende overzicht, waarbij we ook de categorieën 'vandalisme' (beschreven in paragraaf 3.2) en 'gestoord' hebben opgenomen:

2014 en 2015	Motief	Aantal branden waar IP-er bij betrokken is	Totaal aantal branden ⁴⁷
Impactvolle branden	Gestoord	-	-
	Opportunisme/criminaliteit	A: 5 B: 2 C: 1 D: 9 E: 8 G: 3	• 18 (IP als vermoedelijke dader) • 4 (dader onbekend)
	Pyromanie	F: 10 K: 2	• 12 (IP als vermoedelijke dader)
	Relationeel	L: 2 M: 1 N: 1	• 3 (IP als vermoedelijke dader) • 13 (dader onbekend)
	Onbekend	H: 4 I: 1 J: 2	• 2 (IP als vermoedelijke dader) • 48 (dader onbekend)
			TOTAAL: 100 (=60+40)
Overige	Vandalisme	-	• 22 (in 2014) • maximaal 26 (in 2015)
	Onbekend	-	?

⁴⁶ Bij één brand wordt vermoed dat zowel 'H' als 'I' betrokken zijn, en verder heeft er een correctie plaatsgevonden van 4 branden zoals hierboven beschreven.

⁴⁷ Bij verschillende branden zijn meerdere interessante personen betrokken zijn geweest.

3.4 Conclusie

Het ligt misschien voor de hand om de bevinding van Dalhuisen dat de meeste brandstichters man, alleenstaand, werkeloos, autochtoon en vaak psychische problemen hebben (gehad) te gebruiken als verklaring voor het (gepercipieerde) feit dat er in Hoogeveen sprake zou zijn van een (ver)hoogt aantal brandstichtingen. Uit de *Staat van Hoogeveen* blijkt immers dat het opleidingsniveau in Hoogeveen onder het landelijk gemiddelde ligt, dat er meer werkeloosheid is in vergelijking met zowel heel Drenthe als heel Nederland en dat er een stijging van het aantal alcoholverslaafden is. Echter, het feit dat brandstichters deze kenmerken (ook) hebben wil niet zeggen dat mensen met deze kenmerken ook brandstichters zijn!

Een nadere analyse van de gegevens in de politierapportage, gebruikmakend van de categorisering van Dalhuisen, laat zien dat in Hoogeveen:

- 2 pyromanen aan het werk zijn geweest die bij ten minste 12 (van de 100) branden betrokkenheid hebben gehad. Voor de categorie 'pyromanie' (en ook voor de categorie 'gestoord') geldt dat de gemeente noch de politie de mogelijkheid heeft om deze 'toevalligheid' van optreden te beïnvloeden. Dat er pyromanen aanwezig zijn in een gemeente berust immers op louter toeval en heeft daarmee ook geen relatie met de samenstelling van de bevolking. Alleen de politie kan door een opsporingsonderzoek het aantal brandstichtingen door hen verminderen (en bij pyromaan 'F' is dat ook gelukt).
- er ten minste 16 branden zijn aan te wijzen waar het motief 'relationeel' aan de orde was. Ten minste 'slechts' 3 komen op conto van de interessante personen. Voor de categorie 'relationeel' geldt dat de beïnvloedbaarheid door de gemeente ook gering is. Hier zou wel deels een relatie met de samenstelling van de bevolking kunnen liggen.
- er ten minste 22 branden waren waar het motief 'opportunisme/criminaliteit' aan de orde was. Bij maar liefst 18 branden zijn interessante personen betrokken geweest. Voor de categorie 'crimineel' geldt dat er een zekere mate van beïnvloedbaarheid bestaat in lijn met bijvoorbeeld de 'top X aanpak' uit Utrecht. Ook hier zou deels een relatie met de samenstelling van de bevolking kunnen liggen.

Persoonsgerichte aanpak (Top X) in Utrecht⁴⁸

'In 2015 is de Utrechtse Top X aanpak gestart. Dit is een persoonsgerichte aanpak van misdaadplegers die problemen op meerdere gebieden hebben. Verschillende partijen werken gericht samen en spreken een gezamenlijke koers af in het Veiligheidshuis Regio Utrecht. Bijvoorbeeld dat de politie de Top X'er actief in de gaten houdt, of dat het OM een strafzaak versneld beoordeelt.

In 2015 stonden ruim 100 personen op de Top X lijst. Bijna driekwart van hen was jonger dan 24 jaar. Het ging om bijna 50 jeugdige veelplegers, bijna 30 kopstukken van de

⁴⁸ Zie: www.veiligheidshuizen.nl

Utrechtse jeugdgroepen, 30 plegers van High Impact Crimes en 16 personen waarover acute zorgen waren. Driekwart van de Top X'ers had een of meer minderjarige broertjes of zusjes.

Om te voorkomen dat broertjes en zusjes ook de fout in te gaan, zoals vaak gebeurt, wordt de aanpak in 2016 aangescherpt. Als een Top X'er minderjarige broertjes of zusjes heeft wordt standaard een zorgmelding gemaakt bij Veilig Thuis. SAVE (Samen Werken Aan Veiligheid) neemt dan contact op met het gezin van de Top X'er en er kan vroegtijdig hulp worden geboden, bijvoorbeeld via het buurtteam.'

- er ongeveer 50 branden zijn die in de categorie 'vandalisme' vallen. Hiervoor geldt in de meeste gevallen dat dit samen zal hangen met de samenstelling van de bevolking. Hier ligt dan ook een mogelijkheid van een aanpak door de gemeente door het voeren van een actief jongerenbeleid en aandacht voor vandalisme bij de inrichting van de openbare ruimte.

4. Publieksonderzoek: wat vinden de inwoners?

De media schrijven verschillende malen dat de brandstichtingen aanleiding zijn voor angst en onrust onder de inwoners van Hoogeveen. Ook de rechtbank verwijst hier naar in de veroordelingen van twee brandstichters. Zo stelt hij bijvoorbeeld dat ‘door verdachtes handelen hij opnieuw voeding [heeft] gegeven aan de angst en onrust die in Hoogeveen voor branden bestond.’⁴⁹ En: ‘De maatschappelijke impact van het branden stichten is groot. (...). De rechtbank rekent het de verdachte aan dat hij in weerwil van die onrust en angst branden heeft gesticht.’⁵⁰ In dit hoofdstuk presenteren we onze bevindingen van een publieksonderzoek waarin gekeken is of en in welke mate er angst en onrust heerst(e) onder de inwoners van Hoogeveen als het om het risico ‘brandstichting’ gaat. Ook is gevraagd naar de mening van inwoners over eventuele oplossingsrichtingen die zij als waardevol zien. Het publieksonderzoek geldt als indicatief en dus niet als representatief, omdat het aantal mensen dat is benaderd daarvoor te beperkt is.

4.1 Aanpak publieksonderzoek

Het publieksonderzoek bestond uit twee onderdelen.

Publieksenquête

In de eerste plaats zijn op 13 en 22 september 2016 korte 1-op-1 straatinterviews afgenomen onder inwoners van Hoogeveen.⁵¹ De interviews duurden ongeveer twintig minuten en vonden plaats aan de hand van een vragenlijst. De vragen moesten ‘top of mind’ beantwoord worden. In totaal hebben 66 respondenten meegedaan met de publieksenquête. Sommige vragen zijn niet door alle respondenten beantwoord. Dit noemen we ‘missings’. Het aantal missings blijkt steeds uit het aantal respondenten dat de vraag wel beantwoord heeft. Dit laatste geven we aan met N.

Focusgroep

In de tweede plaats heeft er op 7 november 2016 een focusgroep plaatsgevonden, waarin met een negental inwoners van Hoogeveen dieper ingegaan werd op de resultaten die uit de straatinterviews naar voren kwamen. De deelnemers aan de focusgroep hebben ook allen de vragen van de vragenlijst beantwoord.

⁴⁹ Vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 28 april 2016 (zaaknummer 18.950054-15).

⁵⁰ Twee vonnissen van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 3 mei 2016 (zaaknummers 18.950077-15 en 18.950075-15).

⁵¹ Bij de start van het interview is aan de mensen gevraagd of zij woonachtig zijn in Hoogeveen. Indien dit niet het geval was, is de vragenlijst niet verder afgenomen.

Afronding

Gezien het beperkte aantal respondenten presenteren we de data steeds in zowel absolute aantallen als percentages. De percentages zijn ten opzichte van de N die bij de vraag hoort. Voor de leesbaarheid zijn de percentages afgerond naar hele getallen, waarbij een 0,5 steeds is afgerond naar 1. De demografische gegevens van de respondenten zijn opgenomen in de bijlage.

Meerderheid

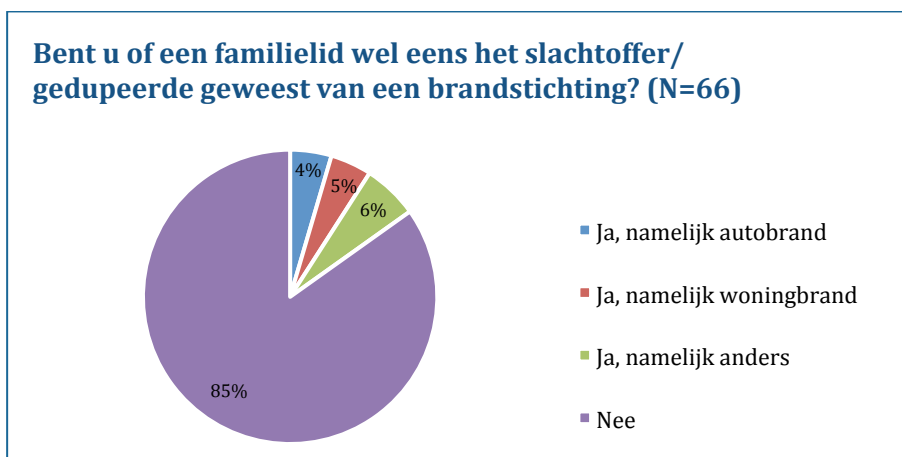
In de tekst wordt gebruik gemaakt van de term 'meerderheid'. Een meerderheid betekent dat het gaat om meer dan 50% van de respondenten. Onder een ruime meerderheid wordt een meerderheid van tussen de 60% en 70% verstaan. Een grote meerderheid is een meerderheid van meer dan 70%. Een percentage tussen de 30% en 50% wordt aangeduid met een 'groot gedeelte'.

4.2 Gedupeerde van een brandstichting

Het is niet ondenkbaar dat mensen die een brandstichting van dichtbij hebben meegemaakt andere antwoorden geven dan mensen die dat niet hebben, waardoor het algemene beeld vertekend. Om in beeld te krijgen hoeveel mensen tot deze doelgroep behoren, hebben we in de eerste plaats aan de respondenten gevraagd of zij zelf of een familielid wel eens gedupeerde of slachtoffer zijn geweest van een brandstichting (waarbij we verder niet benadrukt hebben dat dit om een brandstichting in Hoogeveen zou moeten gaan).

Een grote meerderheid van 56 respondenten (85%) beantwoordde de vraag ontkennend.⁵² Tien respondenten (15%) gaven aan dat zij zelf of een familielid slachtoffer zijn geweest van een brandstichting. Bij zes respondenten (9%) ging het om hun auto of hun woning die in brand is gestoken. De overige vier respondenten (6%) geven aan dat zij op een andere manier 'weten van een brandstichting'. Uit de antwoorden blijkt dat het begrip 'familielid' daarbij breed geïnterpreteerd werd: twee respondenten zeggen bijvoorbeeld dat hun burens slachtoffer zijn geweest van een brandstichting.

⁵² In de focusgroep hebben zes van de negen deelnemers van dichtbij een brandstichting meegemaakt, het ging daarbij om een auto, een woning, een container of een schuur.

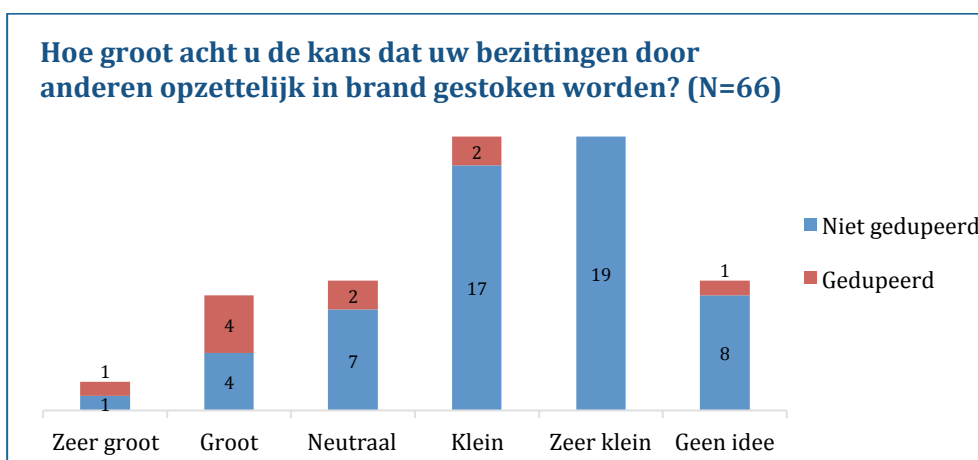
Hoewel de steekproef te klein is om conclusies te kunnen trekken, zullen we hieronder voor de beeldvorming steeds ook een onderscheid maken in de antwoorden van gedupeerden (mensen die een brandstichting aan den lijve hebben meegemaakt) en niet-gedupeerden.

4.3 Wat is de kans op brandstichting in Hoogeveen?

Aan respondenten is gevraagd hoe groot zij de kans achten dat hun bezittingen door anderen opzettelijk in brand worden gestoken.

Een meerderheid van 38 respondenten (58%) denkt dat deze kans klein (29%) of zeer klein (29%) is. Tien respondenten (15%) achten deze kans groot (12%) of zeer groot (3%).

Onderstaande grafiek laat zien dat inwoners van Hoogeveen die een brandstichting hebben meegemaakt de kans op een brandstichting in Hoogeveen vaker als groot of zeer groot lijken in te schatten.

Vervolgens is gevraagd aan welke bezittingen de respondenten dan denken. 22 respondenten (33%) denken vooral aan hun auto's, negen respondenten (14%) aan hun woning. Andere antwoorden die gegeven worden zijn schuttingen, schuren en containers.

Respondenten die de kans neutraal, klein of zeer klein achten, lichten toe dat zij niet snel slachtoffer van een brandstichting zullen worden omdat zij bijvoorbeeld in een wijk wonen waar geen brandstichtingen zijn geweest, of omdat zij geen auto hebben.

Reacties uit straatinterviews

Ik heb er zelf ervaring mee gehad en toen kwam het ineens heel dichtbij.

Het gebeurt hier veel, dan ga je er wel over nadenken.

Het gebeurt gewoon niet zo snel. Het is niet gebeurd in mijn wijk voor zover ik weet.

Er gebeurt nooit iets in mijn buurt op dat gebied.

Er was een autobrand twee maanden geleden. Dat heb ik vlakbij zien gebeuren. En van het weekend was er weer brand. Maar als het één keer ergens is aangestoken dan pakt de dader die plek niet nog een keer.

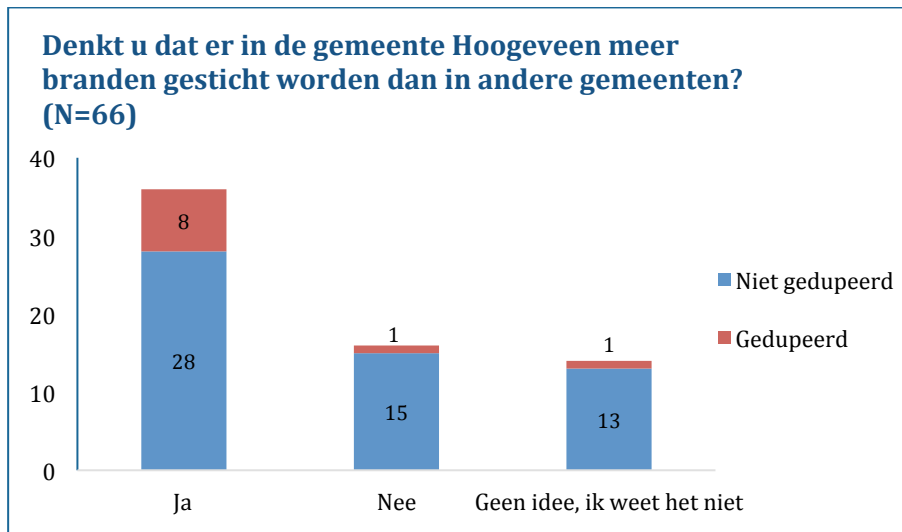
In mijn buurt komt het niet zo veel voor. Ik heb niet het gevoel dat ze in onze wijk zullen komen.

Ik heb geen auto. Ik hoor het veel en bij mijn oude woning vonden veel brandstichtingen plaats, maar in mijn huidige buurt niet.

4.4 Meer brandstichtingen in Hoogeveen dan elders?

Wanneer we aan respondenten vragen of zij denken dat er in de gemeente Hoogeveen meer branden worden gesticht dan in andere gemeenten, antwoordt een meerderheid van 36 respondenten (55%) dat dit het geval is. Op de vraag waarop zij zich baseren, geven de respondenten vooral aan dat zij dit doen op wat er in de media over geschreven staat en op wat anderen erover zeggen. Zestien respondenten (24%) denken niet dat er meer brandstichtingen zijn in Hoogeveen en veertien respondenten (21%) weten het niet.

Van de 10 respondenten die in de voorgaande vraag aangegeven hebben dat zij de kans op brandstichting groot of zeer groot achten, denken acht respondenten dat er vaker branden gesticht worden in Hoogeveen dan in andere gemeenten. Acht van de tien gedupeerde respondenten geven dit ook aan.

Reacties uit straatinterviews

Het is algemeen bekend dat er meer branden gesticht worden. Er is hier veel criminaliteit, onder andere door de vluchtelingen. En te weinig recreatie voor de jeugd, dus die gaan hangen. (Ja)

Hoogeveen staat op nummer 1 van Nederland qua brandstichtingen. De politie heeft dit destijds in cijfers aangegeven. (Ja)

Er zijn vooral autobranden. Dat hoor je via de lokale media en Facebook. (Ja)

In de afgelopen jaren is het veel voorgekomen. Dat hou ik bij via het regionale nieuws/radio Drenthe. (Ja)

Op het nieuws is te zien dat de burgemeester hier zich ook over uitgesproken heeft. (Ja)

Het is erg in het nieuws en ik praat er ook met mijn vrienden over. (Ja)

Er staat meerdere keren per week iets over in de krant. Nou is er hier ook wel focus op branden. (Ja)

Er zal heus wel eens een brand zijn maar dat is overal. Het aantal branden zal hier niet meer zijn dan elders hoor. (Nee)

Ik krijg niet het idee dat hier meer brandstichtingen zijn. Via de media en social media hoor ik er wel over. Maar met m'n burens praat ik er niet over. Dat zou pas zijn als het ook bij ons in de wijk gebeurt. (Nee)

Ik hoor het wel, maar weet niet hoeveel het in andere gemeenten gebeurt. Het staat wel vaak in de krant. (Weet niet)

Verdieping in de focusgroep

Ook in de focusgroep is een kleine meerderheid – soms stellig – van mening dat het aantal brandstichtingen in Hoogeveen groter is dan in andere gemeenten. Tijdens het gesprek blijkt dat de meeste deelnemers zich hiervoor, net als de mensen tijdens de straatinterviews, vooral baseren op wat ze in de (sociale) media lezen en hoe erover gesproken wordt. *‘Dit geeft mij het gevoel dat er meer brandstichtingen in Hoogeveen zijn dan elders in Nederland.’* Eén persoon baseert zich daarbij op cijfers van AD-misdaad.nl.

De deelnemers die denken dat het aantal brandstichtingen niet hoger is dan elders, merken op dat er ook de nodige autobranden in andere gemeenten plaatsvinden. *‘En daar lezen we in de regionale media niets over.’* In de discussie die volgt concludeert men dat de (regionale/sociale) media eigenlijk geen goede graadmeter zijn om te kunnen concluderen dat er in Hoogeveen meer brandstichtingen zijn.

Men stelt dat de aandacht voor brandstichtingen onder de inwoners van Hoogeveen ook toeneemt wanneer er meer berichtgeving over is. *‘Op Facebook word je inmiddels doodgegooid met berichten over brandstichting. Ik ga er dan ook steeds meer op letten.’* Een van de deelnemers legt uit dat dit komt omdat Facebook zich aanpast aan wat je leest. *‘Als je veel over brandstichtingen leest krijg je ook meer berichten te zien over brandstichtingen.’* Men merkt op dat een gevaar van al die aandacht in de (sociale) media kan resulteren in ‘kopieergedrag’ waardoor het stichten van branden wordt aangewakkerd.

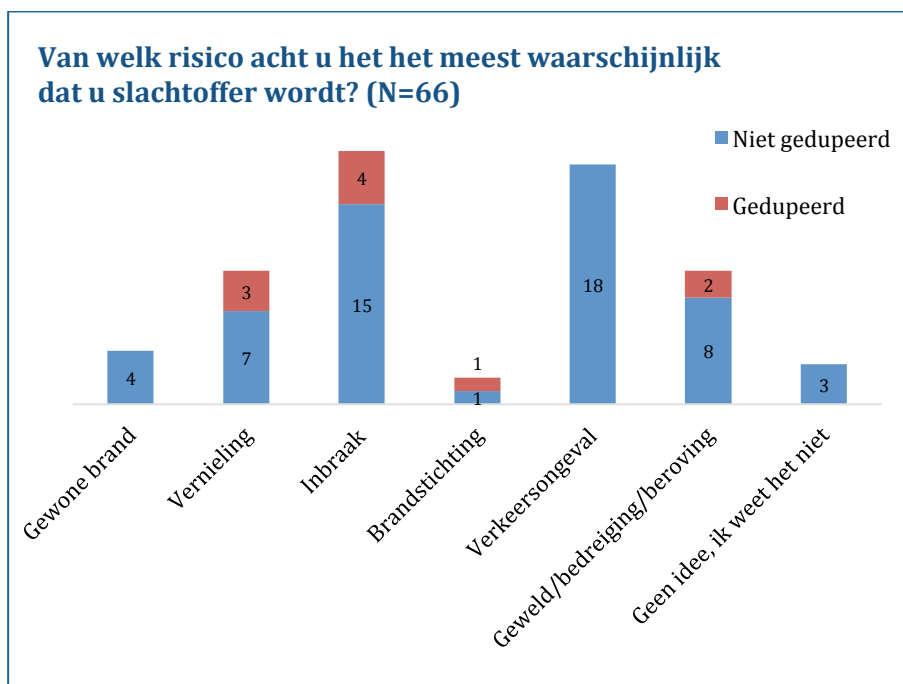
4.5 Vergelijking met andere risico's

Aan de hand van een volgende vraag proberen we inzichtelijk te maken hoe het risico ‘brandstichting’ wordt ingeschat in vergelijking met andere risico's. Aan de respondenten is meer precies gevraagd wat zij het meest en het minst waarschijnlijke risico vinden waar zij zelf slachtoffer van zouden kunnen worden. De respondenten hadden de keuze uit de volgende risico's: gewone brand, vernieling, inbraak, brandstichting, verkeersongeval en geweld/bedreiging/beroving.⁵³

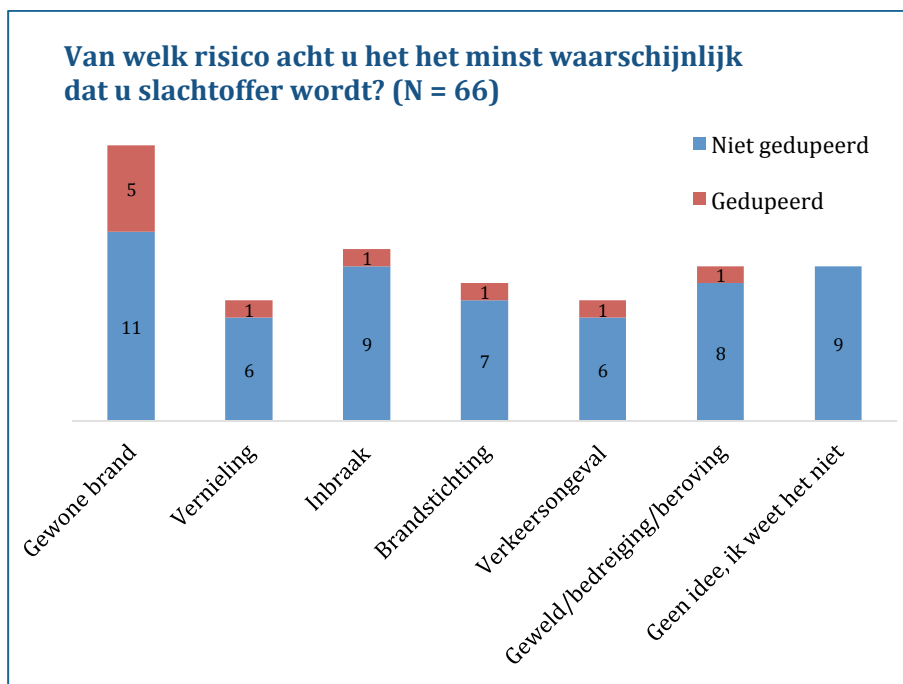
Op de vraag welk risico respondenten het *meest* waarschijnlijk achten, antwoordden de meeste respondenten dat zij inbraak (19 respondenten, 29%) of verkeersongeval (18 respondenten, 27%) het meest waarschijnlijk achten. Brandstichting wordt slechts door twee respondenten (3%) genoemd als meest waarschijnlijk risico om slachtoffer van te worden.⁵⁴

⁵³ Er zijn in dit onderzoek geen statistische verbanden gevonden tussen de leeftijd van de respondenten en de mate waarin zij risico's inschatten.

⁵⁴ Een van de deze twee respondenten heeft van dichtbij een brandstichting (autobrand) meegemaakt.

Op de vraag welk risico respondenten het *minst* waarschijnlijk achten, antwoorden 16 respondenten (24%) dat zij het risico op een gewone brand het minst waarschijnlijk vinden. De antwoorden van de overige respondenten geven een gemengd beeld, waarbij alle genoemde risico's ongeveer even vaak genoemd worden als minst waarschijnlijk. Brandstichting wordt door acht respondenten (12%) als kleinste risico genoemd.

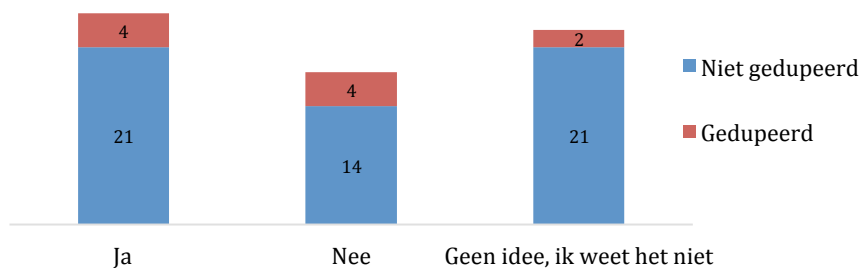
Verdieping in de focusgroep

Volgens de focusgroep is het niet onverwacht dat inbraak door de meeste respondenten als het meest waarschijnlijke risico wordt genoemd. Men legt uit dat er in Hoogeveen veel wordt ingebroken. De meningen zijn verdeeld over het verband tussen brandstichtingen en inbraken. Sommige deelnemers zien wel een verband, zij denken dat de personen die inbreken ook de brandstichters zijn. Anderen denken dat de inbraken vooral door drugsverslaafden gedaan worden en dat er daarom geen verband is met de brandstichtingen.

Het risico van brandstichting is volgens een aantal deelnemers afhankelijk van de buurt. Er zijn buurten met meer sociale controle, waar de kans op brandstichtingen minder groot is dan in andere buurten, waar minder sociale controle is en men bijvoorbeeld de buren niet kent.

Aan de respondenten is gevraagd of zij vinden dat de gemeente en/of de politie voldoende doet om brandstichtingen te voorkomen. 25 respondenten (38%) zijn het daarmee eens, 18 respondenten (27%) zijn het daarmee oneens. Een relatief groot deel, 23 respondenten (35%) geeft aan het niet te weten.

Vindt u dat de gemeente en/of politie voldoende doet om brandstichtingen te voorkomen? (N=66)

Reacties uit straatinterviews

Ik meld veel aan de politie maar het duurt veel te lang voordat zij dan ter plaatse is. Ook kent niemand in de wijk de politie.

Hoe wil je de brandstichtingen gaan voorkomen? Volgens mij kun je het niet voorkomen.

Ik heb het vermoeden dat ze er wel prioriteit aan geven.

De politie is slecht bereikbaar en ik krijg niet het gevoel dat ze er een keer zijn als ik ze nodig heb. Ik ben een brave burger en doe m'n plichten, maar als het er op aankomt zijn ze er niet.

Ik zie ze [de politie] nooit. De politie pakt ook de hangjeugd niet aan.

Er zit een heel team op en ik heb gehoord van die mensen dat ze er bovenop zitten. Verwarde personen vragen aandacht maar door de bezuinigingen in de GGZ gaan zij branden stichten.

Verdieping in de focusgroep

In de focusgroep vindt een deel van de deelnemers dat de politie te weinig communiceert met slachtoffers van inbraken en brandstichtingen. Het andere deel is wel tevreden over de communicatie. Een van de deelnemers vertelt uit eigen ervaring dat de politie na een brandstichting een vast contactpersoon aanwees en dat hij terugkoppeling kreeg toen de dader van de brandstichting werd aangehouden.

Een van de deelnemers zegt: *De brandweer is altijd te laat, de politie ook. We moeten dus bij de burger beginnen. Wij zijn de ogen van de maatschappij. De gemeente moet mensen tips geven hoe zij kunnen zorgen dat het risico op brandstichtingen kleiner wordt. Mensen moeten meer om zich heen kijken en opletten, ook 's nachts. De gemeente moet naar de burger toe om daar informatie te halen.* Een andere deelnemer zegt: *Er moet meer vanuit de scholen komen, ouders moeten elkaar en hun kinderen durven aanspreken.*

4.6 Inwoners in de positie van burgemeester of wethouder

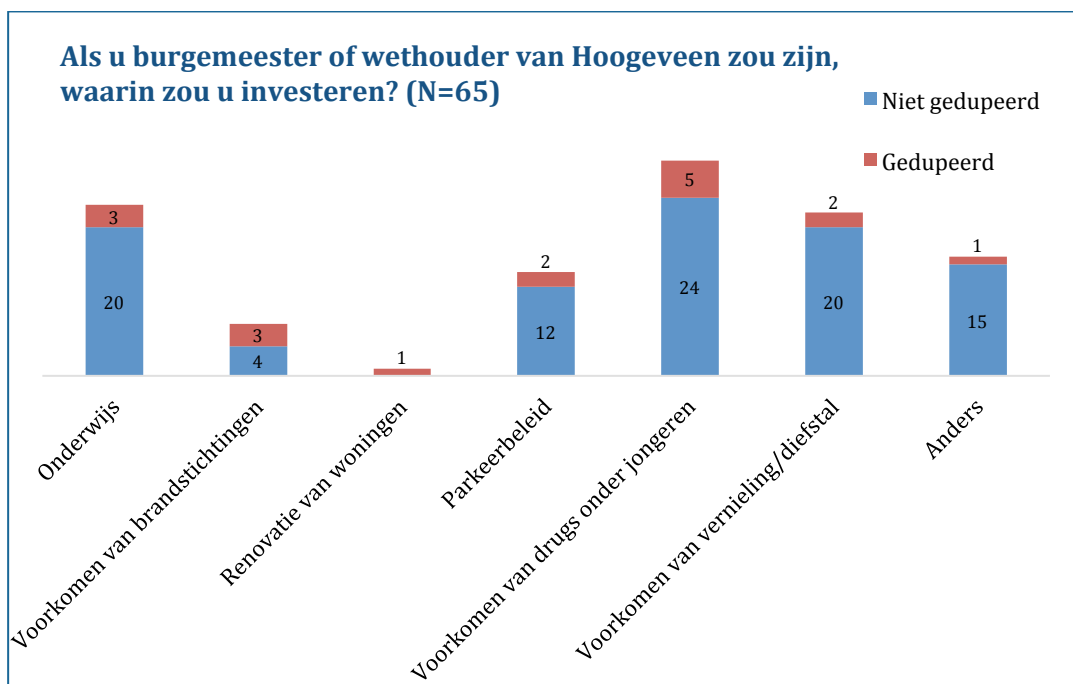
In de twee vragen die volgen, werden de respondenten gevraagd om als burgemeester of wethouder van Hoogeveen te reageren.

Voorafgaand aan deze vragen werd hen de volgende extra informatie gegeven. Deze informatie is gebaseerd op de bevindingen zoals gepresenteerd in hoofdstuk 2.

Informatieblok uit de vragenlijst

‘Op basis van ons onderzoek blijkt er geen bewijs te zijn dat het aantal brandstichtingen in Hoogeveen hoger ligt dan in andere gemeenten.’

De respondenten kregen vervolgens de vraag voorgelegd waarin zij zouden investeren als zij burgemeester of wethouder van Hoogeveen waren. Bij deze vraag mochten maximaal twee antwoorden aangekruist worden. Eén persoon heeft deze vraag niet beantwoord en 18 personen hebben slechts één antwoord gegeven. Het meest genoemde antwoord (door 29 respondenten (45%) genoemd) is investeren in het voorkomen van drugs onder jongeren. Investeren in het voorkomen van vernieling/diefstal (22 keer genoemd, 34%) en onderwijs (23 keer genoemd, 35%) zijn daarnaast veelgenoemde antwoorden. Het voorkomen van brandstichtingen wordt slechts door zeven respondenten genoemd (11%). In de categorie ‘Anders’ wordt onder andere de zorg (vijf respondenten, 8%) en de politie (‘meer blauw op straat’, vier respondenten, 6%) genoemd.

Verdieping in de focusgroep

In de focusgroep vindt men het opvallend dat de renovatie van woningen slechts een keer genoemd is, omdat een nette buurt volgens hen bijdraagt aan het terugdringen van criminaliteit, en daarmee impliciet bijdraagt aan vermindering van de kans op brandstichting. Een mogelijke verklaring die hiervoor genoemd wordt, is dat er in Hogeveen de afgelopen jaren al op veel plaatsen woningen gerenoveerd zijn en men daarom dit antwoord niet gekozen heeft.

Volgens de deelnemers is het drugsgebruik onder jongeren in Hogeveen een probleem. Ook de werkloosheid is hoog. De deelnemers zouden als burgemeester met name in oplossingen voor deze problematiek investeren. Ze hopen dat daarmee ook het aantal brandstichtingen zal worden teruggedrongen.

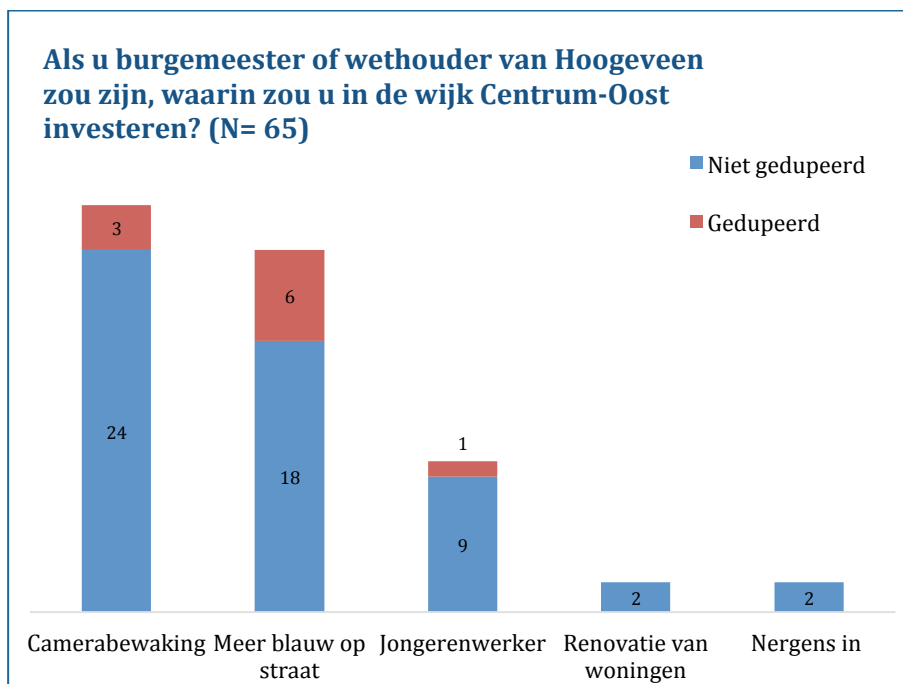
Alvorens een volgende vraag te stellen, krijgen de respondenten extra informatie over een locatie waar veel brandstichtingen zouden plaatsvinden. Deze informatie is afkomstig uit de quick-scan van de politie.

Informatieblokje uit de vragenlijst

‘Het aantal brandstichtingen in Hogeveen lijkt zich te concentreren in de wijk Centrum-Oost (Verzetsbuurt, Oude Bouw).’

Vervolgens is aan de respondenten gevraagd waarin zij in de wijk Centrum-Oost zouden investeren om het aantal brandstichtingen te verkleinen. Dit geeft een beeld van de maatregelen waarvan inwoners verwachten dat deze effectief zijn om het aantal brandstichtingen tegen te gaan. Bij deze vraag mocht maar één maatregel aangekruisd worden. 27 respondenten antwoorden dat zij zouden investeren in camerabewaking

(42%). 24 respondententen zouden investeren in meer blauw op straat in die wijk (37%) en tien respondententen zouden een jongerenwerker willen inzetten (16%).

Verdieping in de focusgroep

Camerabewaking en verlichting worden in de focusgroep genoemd als geschikte oplossingen die brandstichtingen in de wijk Centrum-Oost kunnen terugdringen. Een aantal deelnemers vermeldt dat de brandhaarden zich juist niet centreren in de wijk Centrum-Oost, maar verspreid voorkomen in diverse wijken van Hoogeveen.

Een van de deelnemers vindt dat het toewijzingsbeleid van woningcorporaties veranderd moet worden, zodat er meer spreiding ontstaat in buurten. Jeugdwerk, activiteiten voor jongeren, en het opzetten van buurtcentra worden genoemd als oplossingen voor het terugdringen van criminaliteit en drugsgebruik onder jongeren. Dit zou ook bijdragen aan het beperken van het aantal brandstichtingen volgens de deelnemers.

Een deelnemer oppert om een soort burgerwacht in te stellen die 's avonds en 's nachts surveilleert. De deelnemers zijn het hier niet over eens. Een aantal is positief over deze mogelijke oplossing en zou ook zelf willen deelnemen aan de burgerwacht, de anderen vinden een burgerwacht geen goed idee. Whatsappgroepen die gebruikt worden om verdachte signalen te melden, bestaan al in bepaalde wijken van Hoogeveen. Daarbij merkt een deelnemer wel op dat ouderen over het algemeen geen WhatsApp hebben.

Er wordt ook vermeld dat 'De Smederijen' een goed initiatief is van Hoogeveen, waarbij het draait om de participatie van bewoners. Bewoners kunnen een 'initiatiefgroep' vormen en ideeën bedenken ter verbetering van hun leefomgeving waar zij vervolgens zelf (in samenwerking met bijvoorbeeld gemeente en politie) mee aan de slag gaan.

Een van de deelnemers stelt: *In de 'probleembuurt' moet je met de buurt om tafel, de baasjes in de buurt, met overmacht, moeten mensen die zich niet gedragen aanspreken op hun gedrag. Dat heeft meer effect dan als de politie dat doet. Ze weten dan ook dat ze in de gaten gehouden worden.*

Als laatste is aan de respondenten gevraagd of zij voor de gekozen maatregel in de betreffende wijk als inwoner van Hoogeveen ook meer belasting zouden willen betalen. Hierbij werd aangegeven dat het dan om een jaarlijkse belastingverhoging van € 100,- zou gaan. Op deze vraag antwoorden 34 respondenten (52%) 'ja, ik zou daarvoor meer belasting willen betalen' en 28 respondenten (43%) 'nee'. De overige respondenten weten het niet.

Reacties uit straatinterviews

We betalen al genoeg aan de overheid. Ze moeten het geld gewoon anders herverdelen. Nu wordt er bijvoorbeeld een straat voor de school van mijn kinderen opnieuw geasfalteerd en dan vraag ik me af waar dat voor nodig is. Vroeger was er ook voldoende geld voor alles, waarom kan dat nu dan niet?

Ik wil extra betalen, want dat doe je voor de veiligheid. Het is belangrijk om andere burgers te helpen.

Ze pakken al meer dan genoeg. Laat de burgemeester maar wat inleveren, die verdient genoeg.

Veiligheid is belangrijk maar ik betaal al voldoende belasting.

Als het er écht beter van wordt en ze weten dat, dan heb ik het er wel voor over.

Ik wil eigenlijk investeren in buurtpreventie en sociale controle. Als ik resultaat zie op het geheel betaal ik daar wel voor.

Verdieping in de focusgroep

Een aantal deelnemers leeft van een minimum inkomen en is daarom niet bereid om meer belasting te betalen.

Een van de deelnemers vindt dat de uren van agenten anders ingedeeld moeten worden. *Agenten moeten meer 's nachts werken. Waarom moeten politieagenten altijd met z'n tweeën zijn? Ze kunnen beter alleen rondes doen.*

Een van de deelnemers is wel bereid om te betalen. *Ik zou wel meer willen betalen, maar dan alleen geoormerkt geld met een specifiek doel. Het moet niet in de grote pot belanden.*

4.7 Resumerend

Uit het publieksonderzoek komt duidelijk naar voren dat de meerderheid van de respondenten de kans op brandstichting klein of zeer klein acht.

Wel denkt de meerderheid dat er in Hoogeveen meer brandstichtingen zijn dan in andere gemeenten.

Uit de focusgroep en de opmerkingen gemaakt tijdens de straatinterviews blijkt dat de respondenten heel goed begrijpen dat hun inschatting van de kans op brandstichting en de inschatting van het aantal branden in Hoogeveen in vergelijking met andere gemeenten, beïnvloed wordt door de media-aandacht (bijvoorbeeld voor de quick-scan van de politie). In hoofdstuk 5 beschrijven we daarom kort hoe de (lokale en regionale) media aandacht heeft besteed aan de brandstichtingen in Hoogeveen. Respondenten geven verder aan dat zij door hun eigen interesse via de sociale media meer informatie krijgen over brandstichtingen in Hoogeveen en dat dit hun perceptie (nog meer) beïnvloedt. Bovendien, zo denkt men, kan aandacht in de media wellicht een versterkend effect hebben vanwege 'kopieergedrag'.⁵⁵

De inwoners van Hoogeveen zouden als bestuurder niet extra investeren in het voorkomen van brandstichting maar eerder in heel andere zaken die lopen van onderwijs via parkeerbeleid tot het voorkomen van drugsgebruik onder jongeren.

Specifiek voor de door de politie in de quick-scan benoemde hotspots Centrum en Oost zouden inwoners van Hoogeveen als bestuurder het meest zien in meer cameratoezicht en meer blauw-op-straat in vergelijking met andere maatregelen zoals jongerencoaches en woningrenovatie als het gaat om het voorkomen van brandstichtingen. Als inwoner zou men daar in een kleine meerderheid echter geen extra belasting voor willen betalen.

De belangrijke nuance is wel dat uit de focusgroep naar voren komt dat men denkt dat woningrenovatie in Hoogeveen al vergesloofd is en dat de maatregelen cameratoezicht en meer blauw-op-straat vooral ook breder van belang zijn voor vermindering van de criminaliteit. Voor alleen brandstichtingen zou men in de focusgroep geen extra overheidsbeleid inzetten anders dan het beter inzetten van 'oplettende bewoners' zelf.

⁵⁵ Uit onderzoek blijkt dat hier ook feitelijk sprake van is, zie bijvoorbeeld Australian Institute of Criminology (2009), *BushFIRE Arson Bulletin*.

5. Brandstichtingen in de media

Respondenten uit het publieksonderzoek veronderstellen dat de lokale/regionale media een belangrijke rol hebben (gespeeld) in de aandacht die er in Hoogeveen is voor de brandstichtingen. In dit hoofdstuk beschrijven we daarom kort hoe de lokale/regionale media verslag heeft gedaan van de brand(stichting)en). Om de berichtgeving enigszins te kunnen duiden geven we waar mogelijk ook aan wat er dat op moment feitelijk over bekend is bij de politie.⁵⁶

5.1 Berichtgeving in 2014

Vanaf 2014 besteden de regionale en lokale media, zoals RTV Drenthe, het Dagblad van het Noorden, Regio Hoogeveen en de Hoogeveense Courant, regelmatig aandacht aan de brandstichtingen. Vast onderdeel van de berichtgeving is dat wordt bijgehouden hoeveel om autobranden het gaat. RTV Drenthe benadrukt dat ‘ondanks de opvallende cijfers’ de politie geen onderzoek uitvoert.

Opvallend veel autobranden in Hoogeveen (bericht RTV Drenthe, 28 april 2014)

‘In de afgelopen vijf weken zijn er in Hoogeveen zes auto's in vlammen opgegaan. Over de afgelopen elf maanden komt het totaal op zestien auto's. Dit blijkt uit onderzoek van RTV Drenthe. De autobranden vinden met name in de buurt van het centrum plaats, bijvoorbeeld in de Emmastraat, de Van Echtenstraat, aan het Wilhelminaplein en afgelopen zondag nog aan het Stoekeplein. De branden vinden vooral in of rondom het weekend plaats. Voor de politie zijn de branden geen reden om verder onderzoek in te stellen. De politie denkt in de meeste gevallen aan technische mankementen.’

Opnieuw autobrand in Hoogeveen (bericht RTV Drenthe, 17 mei 2014)

‘In Hoogeveen is gisteravond opnieuw een auto in vlammen opgegaan. Het voertuig stond naast een woning aan de Wezeboom. (...) De afgelopen maanden gingen negen auto's in Hoogeveen in vlammen op. Over het afgelopen jaar komt het totaal uit op negentien auto's. Ondanks die opvallende cijfers doet de politie geen onderzoek naar het verband tussen de branden. De politie denkt dat het in de meeste gevallen om technische mankementen gaat.’⁵⁷

De politie kiest er op dat moment bewust voor om de media over deze branden niet te woord te staan.⁵⁸ Voor RTV Drenthe is naar eigen zeggen juist deze terughoudendheid van de politie maar ook van de gemeente een reden om daarom zoveel mogelijk zelf aandacht te besteden aan de branden in Hoogeveen.⁵⁹

⁵⁶ We gebruiken daarvoor vooral de rapportage *Analyse Brandonderzoek Hoogeveen ten behoeve van Extern Onderzoek* van de politie Drenthe uit 2017.

⁵⁷ Uit de politierapportage van politie Drenthe blijkt dit feitelijk niet juist te zijn. In de periode 1 januari 2014 - tot en met 17 mei 2014 gaat het om ‘slechts’ 5 gevallen (van de 27) waar een sterk vermoeden is dat de brand een technische oorzaak heeft.

⁵⁸ Politie Drenthe (2017).

⁵⁹ Interview journalist RTV Drenthe.

Opnieuw twee autobranden in Hogeveen (bericht RTV Drenthe, 18 mei 2014)

‘Opnieuw twee autobranden in Hogeveen. Vrijdag ging er een auto in de fik aan de Wezeboom. Vannacht was het zover in de Oranjestraat en de Lomanlaan. De auto in de Oranjestraat stond in lichterlaaie toen de brandweer ter plaatse kwam. Even later konden ze naar de Lomanlaan waar ook een auto in de brand stond. De brand zou zijn ontstaan onder de motorkap. Het waren autobranden nummer 20 en 21 in korte tijd in Hogeveen. De politie zegt dat er geen sprake is van een pyromaan. De autobrand in de Oranjestraat zou door kortsluiting zijn ontstaan. Bij de brand in de Lomanlaan gaat de politie wel uit van brandstichting. De brand van afgelopen vrijdag in de Wezeboom zou te maken hebben met een ruzie.’⁶⁰

De politie weet in april en mei van 2014 zelf nog onvoldoende: op 9 mei 2014 wordt daarom intern de opdracht gegeven aan de Dienst Regionale Informatie Organisatie (DRIO) om de branden van de afgelopen maanden te analyseren. Uit de analyse die op 9 juli 2014 wordt opgeleverd blijkt dat ‘het aantal brandstichtingen in 2013 ten opzichte van 2012 is gedaald en dat die daling zich in 2014 heeft doorgezet. Van de dertig brandstichtingen die geteld worden in de periode 17 januari 2014 tot en met 17 juni 2014 betreft het elf auto’s en een sjofel. De modus operandi is zeer divers en/of onbekend. Uit de analyse blijkt dat er in Emmen twee maal zoveel branden zijn, wel blijkt dat Hogeveen meer autobranden heeft dan de andere gemeenten in Drenthe.’⁶¹

Ondertussen vindt in de zomer van 2014 nog steeds een aantal, volgens de media verdachte, branden plaats waarvan de regionale en lokale media verslag doen.

Weer autobrand in Hogeveen (2 september 2014, RTV Drenthe)

‘In Hogeveen is opnieuw een auto in vlammen opgegaan, dit keer aan de Dokter van der Veldestraat. Een bewoner van de straat werd wakker en belde de brandweer. Maar de brand was al zo hevig, dat de auto niet meer te redden viel. Waarschijnlijk is de brand in het achterste gedeelte van de auto ontstaan. De oorzaak is niet bekend. In Hogeveen zijn opvallend vaak autobranden. Maar de politie zei eerder dit jaar dat er geen reden is om verder onderzoek in te stellen. De politie denkt in de meeste gevallen aan technische mankementen.’

Voor de politie zijn vier branden in de nacht van 1 oktober 2014 zo uitzonderlijk dat zij een opsporingsonderzoek start naar specifiek autobranden.⁶² Dit brengt onder andere met zich mee dat er een brandprotocol wordt opgesteld dat voorschrijft hoe de meldkamer en politiemensen tijdens autobranden moeten handelen. Met de brandweer wordt afgesproken om voortaan gebruik te maken van een speciale blusdeken om ten behoeve van het onderzoek sporen veilig te kunnen stellen.

De start van het opsporingsonderzoek ontgaat de media niet.

⁶⁰ Volgens de politie wordt juist een ruzie uitgesloten (Politie Drenthe, 2017).

⁶¹ Politie Drenthe (2017). Niet is duidelijk geworden of deze analyse op een soortgelijke wijze heeft plaatsgevonden als de analyse in de quick-scan.

⁶² Politie Drenthe (2017).

Recherche focust op branden (2 oktober 2014, Dagblad van het Noorden)

‘Een team van vijf rechercheurs doet onderzoek naar de recente brandstichtingen in Hoogeveen. Dinsdagnacht gingen vier auto’s en een leegstaande school deels in vlammen op. Sinds januari van dit jaar staat de teller al op zeventien verdachte branden. (...) “De meeste branden lijken aangestoken”, zegt de politiewoordvoerder. “De aanwijzingen daarvoor zijn vrij duidelijk (...). We nemen de reeks branden hoog op”, zegt de politiewoordvoerder. “Tot dusver is er al veel tijd en energie in voorgaande branden gestoken, maar dat onderzoek heeft geen concrete informatie opgeleverd”.’

Op 6 oktober 2014 worden drie mensen aangehouden omdat zij ervan verdacht worden dat zij de woning van één van hen die nacht in de brand zouden hebben gestoken.⁶³ Op 7 oktober verschijnt hier een bericht over in het Dagblad van het Noorden.⁶⁴

Twee dagen later, op 9 oktober 2014, laat de burgemeester in een gesproken interview weten dat *‘een researcheteam van vijf mensen specifiek voor deze branden erop is gezet. Dat betekent dat we het heel serieus nemen en dat we er ook van uitgaan dat hier een dader of meerdere daders actief zijn. (...) Er zit aardig schot in moet ik zeggen dus ik hoop en verwacht ook wel dat we toch binnen niet al te lange termijn daarvan resultaten kunnen zien.’*⁶⁵

Politie is daders autobranden Hoogeveen op het spoor (9 oktober 2014, RTV Drenthe)

Het (gesproken) interview van de burgemeester hoort bij het (geschreven) bericht van RTV Drenthe dat als kop heeft ‘Politie is daders autobranden Hoogeveen op het spoor’: ‘De politie vordert met het onderzoek naar de vele autobranden in Hoogeveen en heeft mogelijke verdachten op het oog. Hoogeveen wordt dit jaar geteisterd door tientallen autobranden, waarvan een aantal zijn aangestoken. Sinds vorige week zitten vijf leden van de recherche op de zaak. (...) Loohuis roept inwoners op om onmiddellijk 112 te bellen als ze iets verdachts zien dat met brandstichting te maken kan hebben. “Het zal niet de eerste keer zijn dat een pyromaan gepakt wordt door een combinatie van politieonderzoek en bewoners die iets verdachts zien. We moeten deze dader of daders zo snel mogelijk te pakken krijgen, er zijn tot nu toe nog geen gewonden of doden gevallen maar je moet er niet aan denken wat er gebeurt als er een auto in brand wordt gestoken in de carport van een huis met een gezin dat ligt te slapen.”’

Introductie van pyromaan en verband andere branden in de berichtgeving

Wat opvalt in het bovenstaande bericht, dat een tekstuele samenvatting van het interview van de burgemeester is, dat er sprake is van een ‘pyromaan’, terwijl de burgemeester deze term in zijn interview helemaal niet gebruikt. Hij spreekt consequent van ‘verdachten’ en ‘daders’. RTV Drenthe introduceert daarmee zelf het begrip ‘pyromaan’.⁶⁶ Door de

⁶³ Politie Drenthe (2017).

⁶⁴ Dagblad van het Noorden (2014), ‘Aanhoudingen na brand in woning’.

⁶⁵ Op RTV Drenthe is maar een deel van het interview te zien. Op youtube is het gehele interview te vinden (zoekterm: politie is daders autobranden op het spoor).

⁶⁶ In een eerder bericht van 18 mei 2014 schrijft RTV Drenthe wel ‘indirect’ over een pyromaan: ‘Het waren autobranden nummer 20 en 21 in korte tijd in Hoogeveen. De politie zegt dat er geen sprake is van een pyromaan.’

Hoogeveensche Courant wordt dit item vrijwel 1-op-1 overgenomen, waarmee ook dit medium suggereert dat er een pyromaan in Hoogeveen actief zou zijn. In navolgende berichtgeving, zie ook hieronder, valt vanaf dat moment regelmatig de term 'pyromaan'. Ook suggereert de kop van het bericht dat er verdachten zijn opgepakt voor verdenking van *alle* autobranden, terwijl dit feitelijk niet juist is; de verdachten zijn alleen opgepakt op verdenking van die ene woningbrand.

Brandstichter of pyromaan?

De term 'pyromanie' wordt nog al eens onterecht gebruikt wanneer het gaat om (serie)brandstichting. Echter, een brandstichter is niet per definitie een pyromaan. Pyromanie is de onstuimige behoefte om brand te stichten en deze vervolgens te zien woeden. Een pyromaan is gefascineerd door vuur en pyromanie wordt daarom ook wel 'vuurzucht' genoemd.⁶⁷ Volgens het Amerikaanse handboek DSM-5⁶⁸ betreft het hier mensen met een psychische aandoening. Branden worden door deze personen niet gesticht vanwege financiële redenen of wraak, maar vanwege een stoornis in de impulsbeheersing.⁶⁹

De volgende dag, op 10 oktober 2014, reageert een woordvoerder van de politie in de Hoogeveensche Courant op het interview van de burgemeester. Hij heeft 'met verbijstering naar het item gekeken' maar benadrukt dat de politie helemaal geen verdachten op het oog heeft. Wel heeft ze interesse in bepaalde 'interessante figuren'.⁷⁰

De blusdeken wordt voor het eerst op 25 november 2014 ingezet. Hoewel door de brandweer en politie was afgesproken om aan deze speciale wijze van blussen geen ruchtbaarheid te geven, laat één van de hulpverleners zich tijdens het optreden toch ontvallen dat de blusdeken bedoeld is om sporen te bewaren.⁷¹ Verschillende media besteden daar aandacht aan. Het Dagblad van het Noorden bijvoorbeeld kopt: 'Blusdeken moet sporen pyromaan veiligstellen'. Dat wat de politie en brandweer hadden willen voorkomen, gebeurt nu (onvermijdelijk) toch: de media beschouwt de blusdeken als een bewijs dat er toch iets bijzonders aan de hand is en vanaf dat moment wordt de media (nog) alerter op verdachte (auto)branden in Hoogeveen.⁷²

Pyromaan slaat opnieuw toe in Hoogeveen (bericht Hoogeveensche Courant, 11 december 2014)

De politie onderzoekt drie branden die woensdagnacht plaatsvonden op diverse locaties in Hoogeveen. (...) Burgemeester Karel Loohuis is zat van de branden in zijn gemeente, vertelt hij aan RTV Drenthe. 'Geen grote onrust, want de Hoogeveeners zijn nuchtere mensen. Maar het wordt nu wel tijd dat we de dader of daders vinden.'

⁶⁷ Ensie.nl (2016). *Pyromaan*.

⁶⁸ American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*.

⁶⁹ E. Aboujaoude en L.M. Koran (2010). *Impulse Control Disorders*. New York: Cambridge University Press.

⁷⁰ De reactie van de politie zou verklaard kunnen worden met de afspraak die tussen de politie en burgemeester zou zijn gemaakt, namelijk dat niet zou worden ingegaan op een mogelijk verband tussen de drie verdachten die zijn aangehouden op verdenking van de woningbrand en de overige branden. Feit is dat de burgemeester dit verband in zijn interview ook niet legt maar dat dit gedaan wordt door RTV Drenthe zelf.

⁷¹ Uit gesprekken met brandweer en politie.

⁷² Uit een gesprek met RTV Drenthe.

Autobranden Hogeveen op de kaart (bericht 11 december 2014, RTV Drenthe)

De teller van het aantal verdachte autobranden in Hogeveen staat inmiddels op 35. Dat cijfer maakte de politie vanochtend bekend op Radio Drenthe. De dader of daders zijn nog altijd niet gepakt. In oktober stelde burgemeester Karel Loohuis van Hogeveen nog dat de politie de dader van de autobranden op het spoor is. Tot nu toe is die persoon niet gevonden en blijven de branden aanhouden. RTV Drenthe heeft de meeste autobranden van de afgelopen anderhalf jaar in kaart gebracht.

Eind december 2014 sluit de politie het opsporingsonderzoek omdat het niet leidt tot een aantal concrete verdachten. De aandacht voor brandstichtingen wordt daarmee weer onderdeel van het reguliere opsporingsproces, ook omdat het volgens de politie weer relatief rustig is.

Politie roept hulp van burgers in bij branden (bericht Hogeveense Courant, 22 december 2014)

De politie roept de hulp van de Hogeveense inwoners in. Al bijna een jaar worden er met verschillende tussenpozen branden gesticht aan auto's in het centrum van Hogeveen. Deze vinden vooral 's avonds en 's nachts plaats. Het laatste halfjaar was er duidelijk een toename zichtbaar. Dit zorgt voor onrust en onveiligheidsgevoelens. Voor de politie heeft brandstichting de hoogste prioriteit en zetten we alle mogelijke middelen in om brandstichting te voorkomen en de dader(s) te pakken. Zo vindt er bijvoorbeeld extra toezicht plaats. Maar we kunnen niet 24 uur per dag het gehele gebied volledig in de gaten houden en daarom kunnen we de hulp goed gebruiken.

5.2 Berichtgeving in 2015

In juli 2015 vinden er wederom verschillende 'verdachte' branden plaats. Eind juli/begin augustus verschijnen er artikelen in de media waarin benadrukt wordt dat de politie nog steeds geen zicht heeft op dader(s).

Brandonderzoek: achter de feiten aanlopen (bericht Dagblad van het Noorden, 29 juli 2015)

Hogeveen kampt al anderhalf jaar met tientallen brandstichtingen. Alle politieonderzoek en informatie van burgers ten spijt is er nog geen zicht op de dader(s). (...) Het is onderhand het bekende verhaal. Maandenlang researchewerk en analyse van plukjes informatie en restjes sporen hebben tot op heden geen concrete verdachte(n) in beeld gebracht. "We hebben wel een paar interessante personen in ons systeem staan", weet Sanders ⁷³, "maar die kunnen we niet linken aan deze branden." Staat de politie dan volledig met lege handen? Dat lijkt niet het geval. Eerder al gaf een woordvoerder aan niet alles met de buitenwacht te willen delen, om "mogelijke dader(s) niet wijzer te maken." Maar van enige vordering in het politieonderzoek is weinig te merken. Onderzoek naar branden is geen eenvoudige klus. De politie noemt de brandstichtingen zelfs 'het meest lastige en tijdrovende' segment in de opsporing. Er zijn namelijk amper sporen. Hitte en bluswater wissen informatie uit. Vandaar dat de brandweer, waar mogelijk, blusdekens gebruikt om zoveel mogelijk sporenmateriaal te behouden. Daarnaast wordt de politie in Hogeveen geconfronteerd met een grillig

⁷³ Dit is de politiewoordvoerder.

patroon van de branden. De enige gemene deler lijkt het tijdstip: vaak in de nacht. Voor rest is het moeilijk er een lijn in te ontdekken. Sanders hoopt dan ook dat mensen verdachte personen, voertuigen en situaties zo snel mogelijk melden. “Loopt een onbekend persoon een paar rondjes door de wijk? We willen het graag weten, zodat we vooronderzoek kunnen doen.” Tot op heden loopt de politie vooral achter de feiten aan.

Politie tast in het duister: pyromaan Hoogeveen nog slechts een schim (bericht RTV Drenthe, 12 augustus 2015)

Het houdt niet op met de branden in Hoogeveen. Drie brandjes in een etmaal, vijftien sinds juli 2015 en de politie heeft nog steeds geen spoor van de pyromaan in Hoogeveen. Aan de Alteveerstraat ging een luifel van een woning in vlammen op en aan de Zuidwolderweg stond een bankje in brand. Vanmorgen stond er weer een bankje in brand.

Voor RTV Drenthe zijn deze branden aanleiding om wederom speciaal aandacht te besteden aan het onderwerp. Op 5 augustus komt ze met een overzicht van alle branden die door hen vanaf eind 2014 meer structureel worden bijgehouden (zie ook het eerder genoemde intermezzo ‘autobranden Hoogeveen op de kaart’).

Pyromaan in Hoogeveen: bekijk het overzicht van zestig verdachte branden (bericht RTV Drenthe, 5 augustus 2015)

Auto's, papiercontainers, coniferen en aanhangwagens. Meer dan zestig branden zijn er sinds april 2013 in Hoogeveen gesticht door een of meerdere pyromanen. Dit jaar staat de teller al op vijftien verdachte branden. RTV Drenthe heeft alle verdachte branden op een rijtje gezet in een handige overzichtskaart. Klik op een vlammetje om meer informatie te krijgen over een brand.

Het overzicht wordt door RTV Drenthe voorgelegd aan een forensisch psycholoog. Op dezelfde dag verschijnt een separaat bericht waarin de betreffende psycholoog een duiding van de branden geeft. Het overzicht in combinatie met de duiding van de psycholoog is volgens RTV Drenthe het bewijs dat er in Hoogeveen een of twee pyromanen actief zijn.

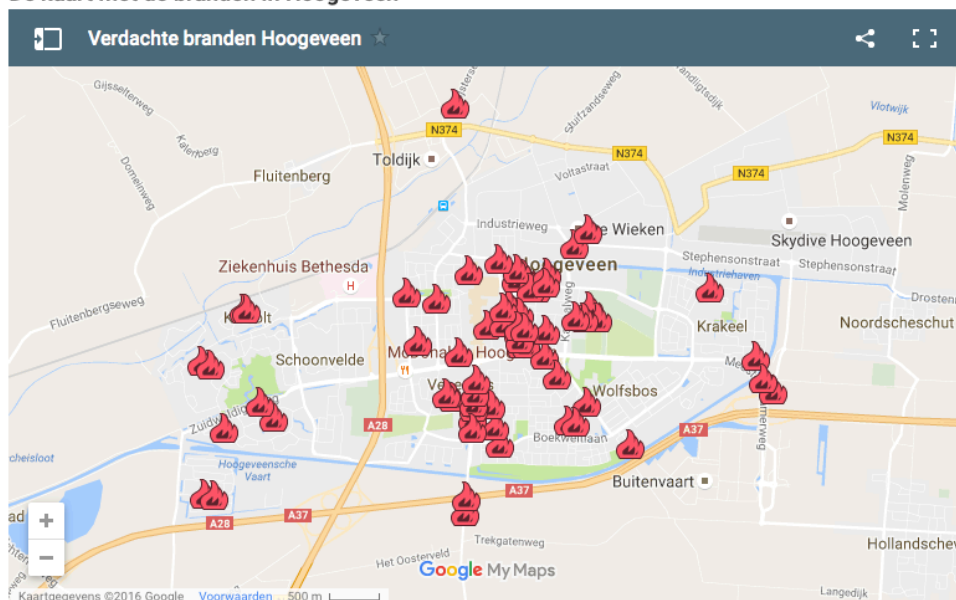
Forensisch psycholoog: een of twee pyromanen actief in Hoogeveen (bericht RTV Drenthe, 5 augustus 2015)

Volgens forensisch psycholoog Ernst Ameling zijn er een of twee pyromanen actief in Hoogeveen. Ameling bestudeerde voor RTV Drenthe een kaart met daarop een kleine zestig verdachte branden sinds april 2013. Hij ziet in die reeks branden genoeg aanwijzingen om te spreken van een pyromaan of pathologische brandstichter. “Pyromanen zijn nogal objecttrouw. Dus als ze beginnen met auto's dan houden ze het daar meestal ook bij, met misschien een uitstapje als het niet goed uitkomt. *Dat is ook hier het geval*”.

In het bijbehorende filmpje, waar bovenstaande tekst weer een samenvatting van is, wordt de laatste zin (die wij cursief hebben weergegeven) niet door de psycholoog uitgesproken. De psycholoog vertelt feitelijk alleen een algemeen verhaal over mogelijke werkwijzen van pyromanen.

Ameling bestudeerde voor RTV Drenthe een kaart met daarop een kleine zestig verdachte branden sinds april 2013. Hij ziet in die reeks branden genoeg aanwijzingen om te spreken van een pyromaan of pathologische brandstichter.

De kaart met de branden in Hogeveen

Objectgetrouw

"Pyromanen zijn nogal objecttrouw. Dus als ze beginnen met auto's dan houden zich daar meestal ook bij, met misschien een uitstapje als het niet goed uitkomt. Dat is ook hier het geval"

Dossier 'Verdachte branden in Hogeveen en omgeving'

Ook de Hogeveense Courant besteedt extra aandacht aan de brandstichtingen door het bijhouden van een speciaal dossier 'Verdachte branden in Hogeveen en omgeving'.

Op 31 augustus 2015 maken verschillende media melding van het feit dat een eerste verdachte is aangehouden op verdenking van betrokkenheid bij brandstichtingen in Hogeveen.

Aanhouding verdachte voor brandstichtingen in Hogeveen (bericht RTV Drenthe, 31 augustus 2015)

Een 39-jarige inwoner van Hogeveen is vanmorgen aangehouden op verdenking van betrokkenheid bij brandstichtingen in Hogeveen. Volgens de politie kan de verdachte in verband worden gebracht met een deel van de brandstichtingen. De man zit vast. Sinds eind mei zijn in Hogeveen rond de twintig branden gesticht.

Opluchting in Hogeveen na aanhouding brandstichter (bericht RTV Drenthe, 31 augustus 2015)

"He he, gelukkig, we hebben er eentje te pakken!" Dat hoort burgemeester Karel Loohuis vandaag in Hogeveen nadat bekend is geworden dat een van de mogelijke pyromanen is

opgepakt. “Ik ben blij dat er in ieder geval een doorbraak is in een aantal van de brandstichtingszaken”, aldus Loohuis op Radio Drenthe. “Er was wel onrust in Hogeveen.” De burgemeester benadrukt net als de politie dat de 39-jarige man die vandaag is opgepakt, niet verdacht wordt van alle branden in Hogeveen. “Ik hoop dat er nog snel iemand anders wordt aangehouden”, aldus Loohuis. “Het researcheteam is daar ook op gericht. Maar dan moeten er wel duidelijke aanwijzingen en bewijzen zijn.”

Teruglopen aantal branden

Het Dagblad van het Noorden houdt de aanhouding van de 39-jarige man verantwoordelijk voor het teruglopen van het aantal branden in de periode april – september in 2015: ‘Het jaar 2015 komt ten einde. Traditiegetrouw blik Dagblad van het Noorden terug met mensen die dit jaar in het nieuws stonden. Vandaag de maand september, waarin een 39-jarige Hogeveener wordt aangehouden op verdenking van een reeks brandstichtingen in zijn woonplaats. Sinds de aanhouding van de 39-jarige man uit Hogeveen is de serie brandstichtingen tussen april en september van dit jaar teruggelopen tot een paar incidenten.’

Op 1 september 2015 laat RTV Drenthe weten onder het kopje ‘Inwoners speuren naar pyromaan’ dat de gemeente Hogeveen en de politie inwoners gaan inzetten ‘om vat te krijgen op de pyromaan. (...) Maandag is door de politie een 39-jarige Hogeveener aangehouden op verdenking van brandstichting. Maar alsof er niets aan de hand was, ging er dinsdag opnieuw een busje in vlammen op.’ Volgens RTV Drenthe krijgen inwoners van Hogeveen een cursus zodat ze weten wat verdacht gedrag is en hoe ze een verdachte kunnen herkennen. ‘Met hulp van oplettende inwoners hopen politie en gemeente eindelijk een oplossing te vinden.’

Navraag bij de gemeente leert dat dit initiatief feitelijk niet heeft plaatsgevonden, aangezien er in september meerdere verdachten worden aangehouden. De 39-jarige inwoner van Hogeveen waaraan in bovenstaand intermezzo wordt gerefereerd, bekend maar liefst zeven branden te hebben aangestoken.

Op 2 september 2015 spreekt de burgemeester (via de media) nu ook van een of meerdere pyromanen die in Hogeveen actief zouden zijn.⁷⁴

In de media laat de politie weten dat ze rekening houdt met meerdere brandstichters. Er zouden verschillende werkwijzen van de daders zijn. ‘De manier van brandstichting verschilt, het tijdstip waarop en ook de locaties zijn verschillend. Daarom is ons onderzoek opgedeeld in verschillende deelonderzoeken, die allemaal nog lopen. In enkele van die deelonderzoeken hebben we nog geen aanhouding gedaan.’⁷⁵

In januari 2016 komt de politie dan met haar *quick-scan* waar door RTV Drenthe en het Dagblad van het Noorden op 26 januari 2016 verslag van wordt gedaan. Dit is ook het

⁷⁴ RTV Drenthe, ‘Burgemeester Hogeveen: Desnoods het leger inzetten om pyromaan te pakken’, 2 september (filmbericht).

⁷⁵ RTV Drenthe, ‘Verdachte autobrand Hogeveen niet verdacht van meer branden’, 9 november 2015.

moment waarop de burgemeester aankondigt dat er een (extern) onderzoek moet plaatsvinden om te verklaren waarom het aantal brandstichtingen in Hoogeveen hoger ligt dan in andere gemeenten.⁷⁶

5.3 Conclusie

De media besteden veel aandacht aan ‘verdachte’ branden in Hoogeveen. Het is waarschijnlijk dat de aandacht voor de brandstichtingen in de media en de wijze waarop erover werd bericht heeft bijgedragen aan de beeldvorming over het (hoge) aantal brandstichtingen. Dit werd ook door de respondenten van het publieksonderzoek aangegeven.

Wat opvalt is dat de media trends eerder lijkt te zien dan de politie deze feitelijk in haar gegevens ziet.

- De media wijzen vanaf de eerste helft van 2014 op het hoge aantal autobranden in Hoogeveen. Voor de politie is dit in eerste instantie niet alarmerend, mede op basis van een eigen interne analyse. Ze legt uit dat het vooral om autobranden gaat die zijn veroorzaakt door technische mankementen.⁷⁷ In oktober 2014 wordt na een viertal branden in één nacht door de politie toch een bijzonder opsporingsonderzoek gestart.
- De media spreken vanaf oktober 2014 hun vermoeden uit dat er een of meerdere pyromanen in Hoogeveen aan het werk zijn, terwijl de politie daar op dat moment nog helemaal geen aanwijzingen voor heeft. Pas veel later, wanneer in één nacht in mei 2015 een aantal specifieke brandstichtingen plaatsvindt, gaat de politie er meteen vanuit dat dit het werk van een pyroomaan is geweest. Uit onderzoek blijkt dat hij daarvoor niet tot nauwelijks actief is geweest, zijn brandstichtingen staan ook los van de autobrandenproblematiek waar de media vooral de focus op hebben. Terugkijkend lijkt het daarmee voor de argeloze medialezer dat het mediavermoeden juist was, terwijl dit feitelijk niet het geval is.⁷⁸

Voor bestuur en samenleving ontstaat er daarmee een ingewikkelde situatie. Welke informatie kun je nu vertrouwen? Hoe precies de wisselwerking tussen mediarapportage en politiebeslissingen was, hebben wij niet kunnen achterhalen.

Opvallend is dat de politie de (geschreven) media ‘volgt’ en op basis daarvan onterecht concludeert dat de burgemeester de media onjuist zou hebben geïnformeerd.

Bijzonder is ten slotte dat de media de gemeente aanspreken over informatie waar de politie over gaat maar niet aan de gemeente ter beschikking kan/wil stellen.

⁷⁶ RTV Drenthe, ‘Acht branden per maand in Hoogeveen: gemeente wil meer onderzoek’, 26 januari 2016 en Dagblad van het Noorden, ‘Hoogeveen: acht branden per maand’, 26 januari 2016.

⁷⁷ Dit is overigens feitelijk niet juist.

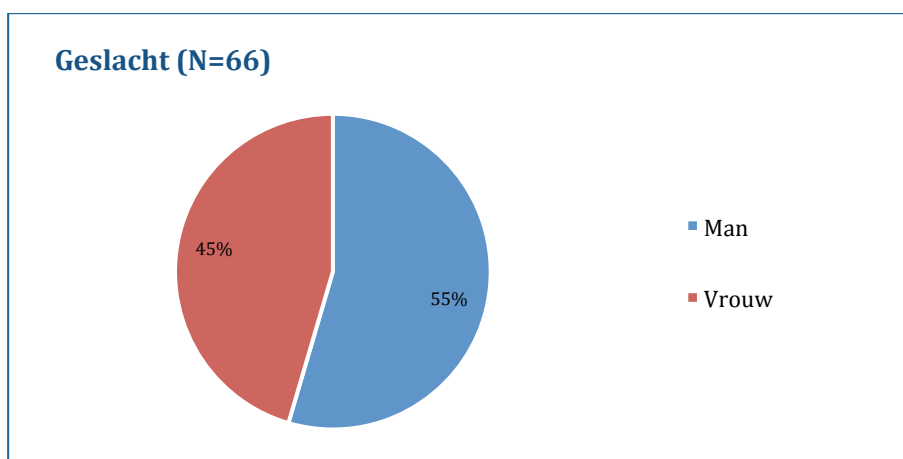
⁷⁸ De rechtbank oordeelt bijna een jaar later op basis van een psychiatrisch rapport dat ‘bij verdachte sprake [is] van een ziekelijke stoornis in de zin van verslavingsproblematiek, autisme, mogelijk een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit en een stoornis in de impulsbeheersing waarbij er aanwijzingen zijn voor pyromanie.’ Uit: Vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 28 april 2016 (zaaknummer 18.950054-15).

Strafrechtelijke informatie ligt bij het openbaar ministerie die het opsporingsbelang stelt boven maatschappelijke onrust die de verantwoordelijkheid van de burgemeester is.

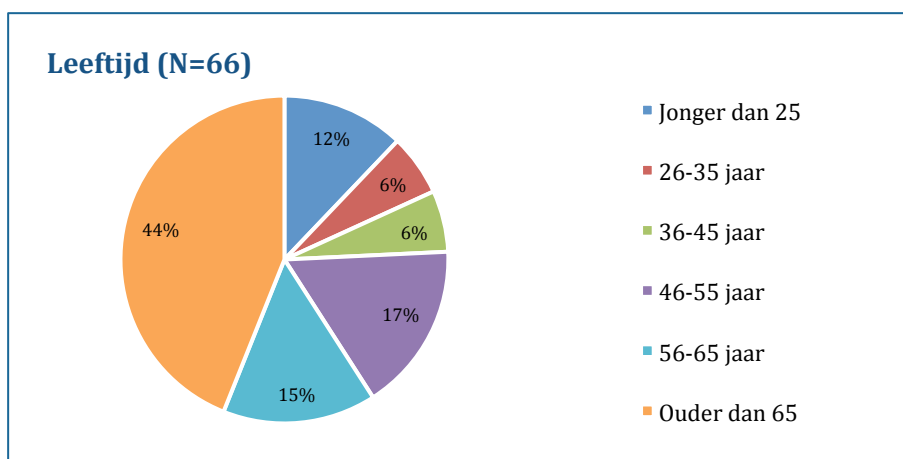
Bijlage Demografische gegevens publieksonderzoek

In deze bijlage benoemen we enkele demografische gegevens van de respondenten van het publieksonderzoek.

Een meerderheid van 55% (36 respondenten) van de respondenten die zijn bevraagd tijdens het publieksonderzoek is man, 45% (30 respondenten) is vrouw. Volgens de gegevens uit het *Statistisch Jaarboek Gemeente Hoogeveen 2014* was de verdeling op 1 januari 2014 49,7% man en 50,3% vrouw. In deze steekproef zijn mannen dus iets oververtegenwoordigd.

Een groot gedeelte van de respondenten (44%) is ouder dan 65 jaar. Daarnaast is 15% van de respondenten tussen de 56 en 65 jaar oud. Vergeleken met de gegevens uit het *Staat van Hoogeveen 2015* zijn hoge leeftijden in deze steekproef sterk oververtegenwoordigd. Als het gaat om de leeftijd is deze steekproef daarmee niet representatief.

Een groot gedeelte van de respondenten (39%) heeft de middelbare school als hoogste opleiding afgerond en 32% heeft een MBO-niveau. 20% van de respondenten is hoger opgeleid (HBO, WO en hoger). Uit de *Staat van Hoogeveen 2015* blijkt dat het opleidingsniveau van de inwoners in Hoogeveen stijgt, maar achter blijft lopen bij het landelijk gemiddelde. Vergelijken met het landelijke opleidingsniveau is de steekproef van dit publieksonderzoek representatief.

